

De kleyne

Cathechismus, oft kin-
derleere der Duytscher
Ghemeynte van
Londen.

Ghemaect, door Marten
Micron.

Coloff. 3. c. 16.

Het woord Christi woone
ryckelick in v, mit
alle wyfheyt.

Ghedruckt te Londen, by
Jan Dape, den 24. Junii.

1 5 6 1.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Jan a Lasco tot den Godsalighen Leser.

Chrystelicke leser, mit desen kleynen Ca-
techismo, willen wy wt uwe handen
niet nemen den grooten, die alle Sonda-
ghe ordentlick verklaert werdt tot onser Ghe-
meynte: mer alleenlic der ionghheyt een korte
forme voorstellen, welcke sy te beter van buy-
ten leere, eerste tot den Nachtwale des Heere
beghelatē werde. So sullen van de Douders
haer ionghheyt hier in (so sy voor God schul-
digh syn) neerstelick onderwysen, sonder noch
tans hem seluen te vergheten.

Want dese leere werdt een kinderleere ghe-
naemt, niet om datse den kinderen alleene aen-
gaet, mer om dat dē selue een peghelick men-
sche, cer by volwassen is behoorde te bekennē,
ende daer na syn leuen te stellen, ende oock
syn kinders te leeren. Die van volwassen
synde, hier in noch niet gheoeffent syn,
datse sick niet schamen mit den
kinderen Christi, Christi te
leeren, op datse van Chri-
sto om, haer opghesette
wetenschap wil-
len, niet eerselick
berouwen
worden.

(.v.v.)

45
6 14
134

Van der Kennisse Gods.

Vraghe.

Nertoe bistu van God gheschapen: ende in dese werelt gheset.

Antwoorde.

* Op dat ick God myn leuen langh, 1. Tim. 2. 4. te rechten leerne kennen ende dienen: ende * eyndelick mit hem inden hemel Ephes. 1. leue in ewighheyt.

Vraghe.

Kanmen doch wt dat natuerlick veruust der menschen, eenighe salighmakende kennentschap van God hebben?

Antwoorde.

Neent: Mer men moet de selue, doo: 1. Cor. 1. 18 de verlichtinghe des heylighen Gheestes, 2. Tim. 2. 15. alle enlick wt den woorde Gods ha: 15. 16. namelick wt de schriften des ouden ende nieuwen Testaments.

Vraghe.

Wat leert ons de Schrift in sonderheyt van God?

Antwoorde.

Wat syn wesen ende wille sy.

Vraghe.

Wat leert ons de Schrift van syn wesen?

A ii.

Antw

Van de kennisse Gods.

Antwoorde.

* Dat hy ewigh, goet, wys, mach-
tigh, rechtueerdigh end eenigh zy: in
Deut. 6. a. 4. tigh, rechtueerdigh end eenigh zy: in
Mar. 12. c. 27 wesen d'yuuldich nochtans in persoo-
Mat. 19. c. 17 nen. Die daer is, de Vader, end de So-
Mat. 3. 16. ne, ende de heylighe Sheest.
28. d. 19.
1. Joā. 5. b. 7.

Waghe.

Souden wy dese wesentlicke eenig-
heyt Gods, in d'yuuldigheyt der Per-
soonen, tot onse vernuft niet kunnen be-
grypen?

Antwoorde.

Neen wy: Want de natuerlicke mē-
sche begrypt niet de sakē die God aen-
gaen: Ja, wy selue, die door dē Sheest
1. Cor. 13. d. 12 Gods ghebozen syn: * sien nu God al-
* 1. Joā. 3. a. 2 leenlick, als door eenen spieghel, * mer
hier namaels sullen wy hem eerst sien
van aensichte te aēsichte, ghelyck hy is.

Waghe.

Wat sullen wy in sonderheyt in sy-
nen wille mercken?

Antwoorde.

Hoe dat hy t'onswaerts ghesint is:
Deut. 32. e. 36. ende wederom hoe wy t'hemwaert be-
Ru. 15. d. 39. hoozen ghesint te wesen. Te weten: dat
40. wy hem ghehoorzaen syn, in het onder-
Lu. 6 e. 35. 36 houden syner gheboden.

Waghe.

Wat

Wat syn de stucken die wy, volgen
de t'beuel Gods, doen oft laten sullen?

Antwoorde.

De selue syn in thien gheboden kort-
telick begrepen, mit dese nanolghende
woorden.

Ick bin de Heere dyn God, die Exo. 20. 2. 2.
Deut. 5. 2. 6.
dy wt Egyptē lande, wt den dienst
huyse, gheleydt hebbe. Du salt
gheen ander godē voor my, noch
neuen my hebben.

I.

Du salt dy gheen beelden, noch
eenighe gelyckenisse makē, noch
vant'ghene datter bouen in de he-
melen is, noch van datter onder
opteraerden is, of van datter in de
wateren onder de aerde is. En aen-
bidse niet, noch eerse, noch dien-
seniet. Vvant ick de Heere dyn
God bin sterck ende ieloers, die
daer besoecke der vaderē misdaed
in dé kinderē, tot in dat derde end
vierde ledt, der ghener die my ha-
ten. End ick doe bermhertigheit
an veel duy sendē, die my lief heb

II.

A iii.

ben,

ben, end myn gheboden onderhouden.

III.

Du salt den naem dyns Heeren dyns Gods, niet te vergheefs of lichtueerdelick ghebruycken, wāt de Heere sal hem niet onghestraft laten, die synen naem te vergheefs ghebruyckt.

IIII:

Sy ghedachtigh des Sabbaoths dagh, dat du dien heylighst. Ses daghen salt du arbeyden, ende al dyn werck doen, mer de seuenste dagh, is de Sabbaoth des Heeren dyns Gods: dā salt du gheē werck doen, noch dyn sone, noch dyn dochter, noch dyn knecht, noch dyn dienstmaeght, noch dyn vee, noch dyn vrēdelinc, die in dynen stadpoortē is. Vvant in ses daghē heeft de Heere hemel ende aerde ghemaect, ende die see, ende al datter in is: End hy ruste ten seuensten daghe. Hierom seghende de Heere den Sabbaoth dagh, ende heylighde hem.

Du

Du salt dyn vader end moeder
eeren, op dat du langhe leueſt op
aerden: end dat het dy wel gae in
den lande, dat dy de Heere dyn
God gheuen ſal.

Du salt niet dooden.

Du salt gheen ouerſpel doen.

Du salt niet ſtelen.

Du salt gheen valsche ghetuy-
niſſe ſpreken teghē dynen naeſtē.

VI.
VII
VIII.
IX.
X.

Du salt niet begheeren dyns
naeſten huys. Du salt niet beghee-
ren dyns naeſten wyf, noch ſynen
knecht, noch ſyn ionckwyf, noch
ſynen offe, noch ſynen eſel, noch
oock eenigh dingk dat ſyn is.

Waghe.

Hoe werden deſe thien gheboden
ghedeelt?

Antwoorde,

In twee tafels, waer af die eerſte, in
vier gheboden begrepen, God aenſiet: Exo. 32 D. 18
32. D. 15 34. 8
de ander, in ſes gheboden begrepen, 4.
Deu. 9, c. 15
aenſiet den naeſten.

Waghe.

Wat eyscht God door d'eerſte ghe-
bode?

Antw.

Antw.

wrlegghinghe

Antwoorde.

Mat. 4. b. 10

Luc. 4. b. 8.

Esaï. 44.

Exo. 12 c. 29

Rom. 8. f. 38

Joan. 3 b. 16

* Dat wy hem wt herten dienē ende aenbidden, ende houden vooz den eenighen Heere ende Salighmaker, * die daer alleen wilt ende magh saligh maken: ghelyck * hy in de verlossinghe der kinderen Israels wt Egypten, klaerlick bewesen heeft: end alderklaerlickst in de ouerleueringhe syns Soons in den dood des crupcen, vooz ons ellendighe menschen, die noch syn vpandē waren.

Wraghe.

Wat beghcert de Heere meer dooz dit ghebod?

Antwoorde.

Esa. 21 d. 45

Jere. 9. d. 31

Dat wy gheen vzeemde goden volgen sullen, by den welcken sy grouwelick teghen dit ghebod sondighen, die haer wysheyt, gherechticheyt, oft magh ticheyt te veel toeschypuen, oft eenighe statuieren meer dan het gheoozloeft is betrouwen oft vzeesen, welcke alle vzeē de goden syn.

Wraghe.

Deu. 4. c. 15

Wat eyscht de Heere dooz het twee-
de ghebod?

Antwoorde.

Dat niemand hem, * wt syn vernuft
enighen wtwendighen dienst versie-
re, dooz

re, door oprechtinghe der beelden, die
 aller valscher **G**odsdiensfen een oorz-
 sprongk syn. * Want hy wilt aenghebe **Joā. 4. c. 24**
 den wesen, indē Geest ende waerheyt.

Wraghe.

Wie synse die dit ghebod ouertredē?

Antwoorde.

* So vele alffer **G**od buyten syn **Esa. 29. d. 13**
 woord eenen nieuwen dienst versieren, **Mat. 15. a. 8**
 of van andere versiet, volghen. * **O**ock **Pla. 115 a. 4**
 die eenighe beelden tot eenighē **G**ods **den. 27 c. 15**
 dienst maken, of doen maken, ende be- **Esa. 44. b. 9**
 waren, oft inwendelick aenbidden.

Wraghe.

Wie synse die de beelden aldus aen-
 bidden?

Antwoorde.

* Inwendelick aenbidden sy de beel- **Esa. 44 c. 17**
 den, die daer af eenighe hulpe verwacht **Jere. 10. a. 3.**
 ten, wanneer syse dienen: oft de selue
 vreesen, wanneer syse verachten.

* Mer inwendelick werden sy ment- **Baruch. 6.**
 gherley wyse aenghebeden, te weten, **Dan. 3.**
 mit kniebugginge, cussen, keersen, mit **1. Ke. 9 d. 18**
 een eerbiedigh aensien: ende der ghe-
 lycken.

Wraghe.

Mer verstoort sicks oock **G**od, als
 men in deser wyse dit ghebod ouer-
 treedt!

A n

A n

Wlegghinghe

Antwoorde.

Ezech. 14. 8.
Dier. 8.
7 Cla. 44.
g. 18.
Ro. 1.
Sap. 14.

Ja hy grootelick: * end straft grou-
welick mit kryghen, hongher, pesti-
lency, 7 end mit verblintheit des ghe-
moeds, ouermits dat hy een sterck en-
de ieloers God is, die dooz sulchen beel-
dendienst, ende versierde Godsdien-
sten vergheten werdt, end syn woord
veracht.

Wraghe.

Wat eyscht God dooz het derde
ghebod?

Antwoorde.

ephe. 5. d. 17
Lu. 10. d. 22
cla. 48. d. 18
Cla. 66. d.

Ten eersten, * dat wy hem oprechte-
lich na syn woord leeren kennen, ende
hem bekennt hebbende, hem mit syn toe-
behoozende eere vereeren. Ten anderē,
dat wy syn woord gheerne, * end mit
groote optmoedigheyt, so wel ten huy-
se, als in der Ghemeynthe hoozen ende
handelen. Ten derden, dat wy hem al-
leene in alle gheesteliche end lichame-
like verdrieten, nae synen wille, vooz
hulpe aenroepen, end hem vooz de ont-
fanghen weldaden dancken. Ten vier-
den, dat wy, * volghende onsen roep, sy-
nen name belyden, 7 ende niet spreken,
dan dat syn godlike Maleslept magh
groot maken. * Ten lesten, datmen niet
sweeren sal, dan by synen naem alleene,

als

Luc. 9. a. 8
ende. 12 g 60
Ti. pe. 4 b 11
Deu. 6. b. 13
Exo. 23 g. 32
cla. 45. b. 23

als de ere Gods, end de saligheyt des naestē dat sal eytschen: 7 welck men oock trouwelick houd en sal.

Wraghe.

Wie synse die dit ghebod ouertredē?

Antwoorde.

Ten eersten, die Gods woord tot too uerie, bedrog, loghenē, lichtueerdigheyt, end tot bedekinghe eenigher valscher Godsdiensten misbrupcken. Ten anderen, die God * mit lippen, end niet mit herten aenroepen. Ten derden, die yet buyten den woorde Gods tot God oft tot eenighe creatueren belouen, of sodanighe belofte volbringhē. Ten vierden, die God lasteren, of tot de lasteringhen der anderē lachen, of door de vingers sien. Ten lesten, die daer onbehoorlick sweeren, of anderē een oorsake syn, om t' selue te doene.

Wraghe.

Is het dan den Christenen gheoorloeft, eenighe twyfelachtighe sake mit eenen eede te bescheyden?

Antwoorde.

* Lichtueerdighe eeden, wt een qua de ghewoonte, syn in der schrift gant selich verboden: 7 mer de oprechte end ernstighe, die de ere Gods ende de liefde veruoorderen, syn gheoorloeft ende

7 Ps. 15 b. 4

Esa. 48. 2. 1

Esa. 29. b. 13
Mat. 15. 8. 8

Leu. 24. b. 11
Ro. 1. b. 32.

Mat. 5. 3. 37.

Jaco. 5. c. 12

Deu. 6. b. 13.

ende 10. b. 20

Jere. 4. 8. 1.

ende 12. b. 16.

Wlegghinghe

*Esa. 45 d. 23 ende noodigh: * aenghemerckt dat sy
7 Joā. 3 a. 5+ van God ghebodē syn, 7 ende van Chri
2. Co. 1. d. 18 sto end syn Apostelen, ende andere hey-
Gen. 21 d. 31 lighe mannen beyder testamenten ghe-
25 d. 32. 26. g 31. ende 31. g bryucht.
53+

Wraghe.

Wat is'er noodigh tot eenen behoor-
licken eed?

Antwoorde.

Deu. 6, b. 13 * Ten eersten, datmē alleenlick swee-
ende 10 d. 20 re by den name Gods, 7 welcke allene
7 He. 17 b 10 de verborghentheden der herten bekēt,
*Esa. 45. 65 e *ende alleen verderuen ende saligh ma-
c. 15+ ken kan. End niet by creatueren, welck
Exo. 23. g 31 oock God verbodē heeft. Ten anderē,
Jos. 24 c. 14 dat de saken sulck syn, 7 dat sy de eere
Jere. 5. a. 2+ Gods vercozten, oft den naesten ver-
Soph. 1. a. 5 hinderen souden, t'en ware datse eynde
7 Jer. 4. a. 2 lick mit eenen eedt beuestight wurden.
Exo. 22 b. 11 *Mer in alle andere sakē sullē wy spre-
*mat. 5. f. 17 ken, Ja, ja, Neen, neen: t'en sy dat wy
Jaco c. 12 van God swaerlick ghestraft willen
wesen.

Wraghe.

Waertoe heeft God het vierde ghe-
bod vāder heplighmakinghe des Sab-
baoths ghegheuen?

Antwoorde.

Op dat wy dooz onse boosheyt, oft
dooz de eenparighe sochsfuldicheden
deses

deses leuens, synder nemmermeer sou-
den vergheten, of hem slappelick dienē,
so heeft hy ghewilt, dat wy in *den se- Exo. 31. c. 15
uensten dagh, vry van alle werckē, ons
gantselick souden voeghen, om de god-
saligheyt te leeren.

Wraghe.

Hoe werdt dit ghebod ghehouden?

Antwoorde.

*Is't dat wy ons seluen versaeckt Esa. 56. a. b.
58. b. 66. b. c.
hebbēde, den heere door synen Gheest
in ons laten wercken. Ten anderen, is't
dat wy den gantsen Sabbaoths dagh,
van onse daghelicksche werckē ledigh
synde, ons gantselick voeghen (so ver- 1. Cor. 16 a. 1
re als't moghelick is) om in de gheme-
ne vergaderinghe Gods woord te ho-
ren, end ander Christelicke oeffeningē,
wien woordē Gods inghestelt, te ghe-
bruycken: op dat wy in alle godsali-
gheyt onderhouden ende versterckt mo-
ghen werden. Ten lesten is't dat een pe Exo. 20. b. 10
ghelick syn kinders ende dienaers neer-
steelick tot de Christelicke Ghemeyn-
te bringhe ende stuere.

Wraghe.

Wie synse die dit ghebod ouertredē?

Antwoorde.

*Ten eersten, die de heylighe ghe-
meyn vergaderinge door slappigheyt,
gul-

Wilegghinghe

Ma. 15 d. 31.
Jer. 17 c. 22.
Ezech. 20.
2. pa. 36 b 14
Rehem. 5, a
1. Col. 10.
b. 7.
2. Col. 6. c. 14

gulsicheyt, lichtuerdicheyt, oft ghie-
richeyt eenichsins verlaten, oft andere
oorsakegheuen te verlaten. Ten ande-
ren, die sich in sulcke vergaderinghe vin-
den, daer de valsche Godsdienssten al-
leenlick d'ouerhand hebben, oft d'instel-
linghen Christi verkeert werden.

Wraghe.

Wat is, volghende t'uyffte ghebod, va-
der ende moeder eeren?

Le. 19. b. 31.
Eph. 6. a. 1
Mat. 23. c. 22
Eccle. 3. b. 9

Antwoorde.

De selue, hoe sy oock in de werelt ver-
acht syn, vereeren. Men in alle dinghen
die den wille Gods niet wederstaet, ghe-
hoorsaem wesen. Ende de selue in nood,
na onse vermoghē helpen ende by staet.
So wie dese stucken veracht, die ouer-
treedt dit ghebodt.

Wraghe.

Wie salme onder den naem der Ou-
deren verstaen?

1. pet. 2. c. 13
Rom. 13. a. 1
1. thes. 5 c. 12
Colof. 3 d. 22

Antwoorde.

Alle die ons in de plaetse der Oudertē
voorstāen, als syn de Ouerheyt, Die-
naers des Woords, Nombāers, huyf-
heeren, Schoelmeesters, ende dierghe-
lycke, welcken allen, eenen yeghelickē
in synē graed, wy, eere schuldigh syn.

Wraghe.

Waerō heeft God de langkheyt des
leuens,

leuens, desen ghebode aenghehanghē: Ephe. 6. 2. 14

Antwoorde.

Op dat hy ons, die van natueren op-
gheblasen ende wederspannigh syn, te
beter tot onderdanigheyt brengen sou-
de, want wy alle van natuerē een langk
leuen begeeren. D'welck als is dat de
godsalighe hier niet altyd verweruen,
so verweruē sy't nochtā hier namaels.

Sapien. 4.
Proverb. 10
Eccl. 12. 14

Mer de boose, end die harē ouderen on-
ghehoorsaem syn, werdē dickmael door
de scherprichters, of andersins haeste-
lick van hier gheweert, of langkleuen-
de in ellendicheyt, sammerlick vergaē:
ende eyndelick, ten sy dat sy sick beterē,
sullen vanden ewighen leuen wtghe-
sloten werden.

1. Sa. 3. c. 14
Deu. 22. d. 18
13. sa. 18 c. 14

Wraghe.

Hoe werdt het sesste ghebod, van niet
te dooden, ghehouden?

Antwoorde.

Is't dat wy tot allē menschen, oock
tot onsen vanden wel ghesint syn, end
deselue na onse vermoghen bystaē, dat
sy in gheenderhande quaed der sielen of
des lichaēs vallē: oft is't dat sy daer in-
ne gheuallē syn, daer wt verlost werdē.

Luc. 6. d. 17.
Ro. 12. d. 100

Wraghe.

Hoe werdt dit ghebod ouerghetredē?

Antwoorde.

Ten

Ten eersten, als wy yet doen, daer
doo; datmen tot dootslaghen koemt: te
Mat. 5. c. 22 wetē, als wy yemand wter hertē quaed
Le. 19. d. 17. gonnen, benydē, haten, *doo; ghebaer,
Mat 18. b. 15 woorzen, oft wercken tot gramſchap
1. Cor. 5 a. 2 verweckē, ende der ghelycke. *Woort
1. theſ. 5 c. 14 als wy den broeder die daer is ſondi-
7 Lu. 6 d. 28 ghende, niet willen vermanen, noch tot
Ro. 12. d. 19 de Ghemeynte brengen, als sy de ver-
Mat. 5. c. 21 maninghe verachten. 7 Ten leſten, als
wy veronghelyckt ſynde, ons ſeluen
ſoecken te werken.

Waghe.

Salmen dan de boosheyt onghetraſt
laten?

Antwoorde.

Den. 13. 10. Reent: De boosheyt moet wel ghe-
Nu. 14. ſtraft weſen: mer niet van alle menſchē,
mer alleenlick van de ghene die daer
toe van God na haer bedieninghe ghe-
ſtelt ſyn: Als de Guerheyt, die laſt en-
oe beuel heeft, om de boosheyt mit den
ſweerde te ſtraffen, ter voorderinge der
Ro. 13. b. 4. eeren Gods, ende des ghemeynen vrede.
Hier moet alleēlick toegheſten ſyn,
datter gheen verkeerde ſinnelickheyt
Jo. 17. c. 15 ghebruyckt ſy in het ſtraffen: ende dat
Eſa. 5. c. 23. de onbeſchuldighe voor de beſchuldighē
niet gheſtraft werden.

Waghe.

Hoe werdt het seuenſte ghebod, van gheen ouerspēl te doene, ghehouden?

Antwoorde.

Ten eerſten, als de band des houwelicks in alle reynigheyt gehoudē werdt. 1. Cor. 7. 2. 5
Deu. 22. b. 13
Ten anderen, als yemand matelick aile dinghē ghebruyckt, die de quade lusten verwecken: als ſyn sppe, dranck, ende kleeders. Ten derde, als men de verſoekinghen der booser lusten, door soberheyt ende ghebeden neerstelick wederſtaet. Ten lesten als men *ſtraft, die daer Eph. 5. d. 18
Eph. 5. c. 11 ontuchtelick wandelen of ſpreken.

Wraghe.

Wie zynſe die dit ghebod ouertredē?

Antwoorde.

Ten eerſten, ſo vele als daer doen anders dan het nu gheſeyt is, haer ledematen tot oncuylheyt veroorzakende. Ten Eph. 4. d. 19
ende 5. 4. 18
Gal. 5. c. 19 anderen, die daer volghen het voedsel aller quader lusten; als zyn ledigheyt, dronckenschap, brasserie, onreynne klap, liedekens ende boecken: ende de gemeenschap der onreynigher menschen. Ten lesten, die daer lieuer branden, dan 1. Cor. 7. b. 9 inden heere trouwen.

Wraghe.

Hoe onderhouden men dat achste ghebod, van niet te ſtelen?

Antwoorde.

Wlegghinghe

Exo. 20. c. 17 Als wy mit den onsen te vreden syn,
Heb. 13. a. 5. ende den anderen haer weluaert niet
1. Ti. 6. b. 10 misgunnen : noch teghen de ghene die
 rycker syn dan wy, murmureren. Ten
 anderen, als wy in alle dinghen mit on-
le. 19 g 35. 36 sen naesten so handelen * in ghewigh-
Deu. 25. c. 13 ghetal, ende mate, als wy soudē begre-
 ren, datmen mit ons handelen soude.
Gala. 6. c. 10 Ten leste, als wy de armen, end * in son-
 derheyt de huysghenootē des gheicose,
 na onse vermoghē helpen ende bystaē.

Wraghe.

Hoe werdt dit ghebod ouerghetredē?

Antwoorde.

Pro. 20 b. 10 * Ten eersten, als wy door bedrog
23. onsen naesten eenighe schade aendoen,
Jere. 5. syn ghewin verhinderende, weerēde, of
Mat. 6. c. 19 verminderende. * Ten anderen, als wy
Pro. 28. c. 20 ghierighlick mit grooter sochtfuldig-
De. 24 c. 14 heyt haestelick soecken ryck te werden.
Jer. 34. c. 16 * Ten derden, als wy mit onsen arbey-
Jacob. 5. a. 4 deren teghen alle redelickheyt handelē,
Deu. 22. a. 4 of hen den rechten loon onthouden of
Exo. 22. b. 7 verkorten. * Ten vierden, als wy t' ghe-
Eccl. 29. a. 4 ne dat gheuonden end t' onser trouwe
 beuolen, of gheleent, of te pande ghe-
 gheuen is, ia alle dat eens anderen is,
 t' onghelpcke, teghen den wille des mee-
Luc. 16 d. 15 sters houden. * Ten vyfsten, als wy on-
1 Ro. 13. a. 2 se goet onmatelick ouerbrenghen. * Te
 lesten,

lesten, als wy onse Ouerhept, * Heerē,
 oft Meesters, onsen arbejd ende dienst
 niet ghetrouwelick wtrichten.

Titim. 3. a. 2
 Mat. 22. b. 21
 * Col. 3. d. 22
 Ephe. 6. a. 5

Wraghe.

Wat eyscht de Heere door 't neghen-
 ste ghebod, van gheē valsche ghetuyghe-
 nisse te spreken teghen onsen naesten?

Antwoorde.

Ten eersten, dat wy de loghen haten-
 de, alle dinghē oprechtelick end sonder
 gheuepustheyt * mit onsen naesten spre-
 ke: de waerheyt beminnde, ende spre-
 kende, ende ouer al tereeren Gods, end
 oorboor des naesten veruoorderende.
 Ten anderen, dat wy den goeden name
 onses naesten, als onsen eyghenen, be-
 schermen.

Ephe. 4. f. 25
 Zach. 8. c. 16
 Psal. 15. a. 2
 ende 34. c. 14

Wraghe.

Wie synse die dit ghedod ouertredē?

Antwoorde.

Ten eersten, alle smeeckeleers, oft
 pluymstryckers, ende alle die valsche ge-
 tuyghenisse spreken, beschermen, oft be-
 willighen. Ten anderen, die de waer-
 heyt onbehoorlick verstryghen. Den
 name haers naesten mit lasteringhen,
 ouerdraghinghen, ende lichte suspici-
 en beschadighen. Ten derden, die de
 ichtueerdighe ouerdraghers gheerne
 S ii. ghehoor

Psal. 18. b. 4
 Psal. 20. c. b. 19
 ende 12. b. 17
 ende 20. c. 19
 Deu. 19. d. 18

Wtelegghinge.

Jaco. 3. c. 9. ghehoor gheuen, end de onghehoorde
ende. 4. c. 11. partie lichtueerdelick *verdoemē. Ten
Prouer. 26. c. lesten, so veel als'er om haer schadelick
Deu. 16. d. 19. ghewins of waechgiericheits wille,
ende. 16 d. 19. *aenklaghen, gherupghen, oft klachte
aennemen, of een valsche sake bescher-
men. **Wraghe.**

Wanneer werdt het leste ghebod on-
derhouden?

Antwoorde.

Rom. 7. d. 18 Als wy in t'herte mit warachtighe
Deu. 10. c. 12 liefde Gods end onses naesten, gantse-
Mat. 5. c. 28 lick beuangen syn, sonder eenighe qua-
1. tim. 6 b. 19 de sinnelichheyt: end alle quade begheer-
lichheyt (die daer is de wortel aller qua-
den) van ons gheweert werdt.

Wraghe.

Wie synse die dit ghebod ouertredē?

Antwoorde.

Rom. 7. d. 22 Die daer in haer herte gheuoelē ghe-
23. neghentheden, die den wille Gods we-
Galat. 5. d. derstaē, hoe kleyn of onbedacht syn oock
syn moghen: ende die de selue, op datse
niet inder daed doorbreken, niet vrome-
lick wederstaen.

Wraghe.

Kanmen dese thien gheboden niet
in't korte begrypen?

Antwoorde.

Ja'et, Want Christus selue heeftse
in't

in't korte begrepen in deser wyse: * **Du** Mat. 22 d. 39
Lu. 10. e. 27.
salt dynen Heere dynen God bemin-
nē wt gantsen herte, wt gātse dyn siele,
wt gantse dynen ghemoede end gantse
dyne krachten, * ende dynen naesten Mat. 7. b. 12.
als dy selue. Want dit syn de Wet
end Propheten.

¶ Van de kracht der Wet, end den Ghelooue.

Vraghe.

Is't oock den menschen gheoorloeft
wt syn eyghen goetduncken, in de plaet
se deser voozseyde ghebode Gods, nieu-
we in te stellen, of andere daer toe doe?

Antwoorde.

Neent, want God doet alle syn sake Coloss. 2. b. 8
Esa. 29. d. 13
Mat. 15. a. 8.
volcomelick: ende werdt door mensche
instellinghen (also hy selue betuyghet) te
vergheefs ghedient.

Vraghe.

Mer die de voozghemelde ghebode
Gods te vollen onderhouden, souden
die doch saligh werden: ende wederom
diese ouertreden, verdoemt?

Antwoorde.

Ja! sy, want daer staet gheschreuen: Leu. 18. a. 5
Deu. 27 d. 26
Gal. 3. b. 10.
* Diese doet die salder in leuen. Ende
wederomme, Veruloeckt sy so wie daer
niet blyft in al het ghene dat gheschre-
uen

Van de kracht der Wet.

men is inden boeck der Wet, om dat te doen.

Wraghe.

Hoe sullen wy tot de volcomen ghehoorzaemheyt der gheboden Gods moghen komen?

Antwoorde.

Rom. 5. c. 14
1. Co. 15 c. 21
Gen. 2. c. 17.
7 Rd. 7 c. 14

Niet tot ons: * die door den val Adepten ewighen leuen dood syn. 7 Want de Wet is gheestelick, ende wy syn vleeschelick, verkocht onder de sode. Wy de welcken wy alle verdoemenisse onderworpen syn: ghemerckt dat hy * veruloeckt is die in eē stuck beschuldicht is.

Gala. 3. b. 10
Jaco. 2 b. 10

Wraghe.

Hoe is't dan moghelick dat wy saligh werden?

Antwoorde.

Rom. 3. d. 24
ende 5. b. 8.
7 Gal. 3. b. 13
Ephe. 1. d. 26
ende 6. d. 16.
1. Co. 2. a. 2
1. Joā. 1. c. 7
ende 2. a. 26

Door de gheschēckte weldaet Gods: 7 die synen cenighē Sone voor ons, op dat wy niet ewelick vergaen souden, in de schandelicke dood des cruycen, ghegeuen heeft: op dat alle die in hem ghe loouen saligh werden.

Wraghe.

Mer na dat ons Christus wt louter ghenade rechtueerdicht, syn wy nu vā der ghehoorzaemheyt der Godlicker Wet also verlost ende ontleghen, dat wy t'ghene dat ons lust doen moghen?

Ant.

Antwoorde.

Neen wy trouwe. Want daer is een groot onderschept tusschen de veruloeringhe der Wet. * vā welcke ons Christus alleene verlost heeft: end de ghehoorzaemheyt der Wet, welcke hy ons alwegh voorhoudt ende eyscht. Want God na syn gherechtigheyt kan nimmermeer lyden de verlatinghe synder Wet: * mer versoect de boosheyt, ende verberft alle sondaers.

Gala. 3. b. 12.
Rom. 8. a. 3.
1. Pet. 2. c. 16
Galat. 5. a. 1.
Rom. 6. d. 16
Exo. 20. a. 5.
Psalm. 5. a. 5.
end 145. b. 8

Waghe.

Mer ghemerckt dat wy van naturen tot de ghehoorzaemheyt der Wet seer traegh syn, ende altyd min doe dan wy behooren: hoe sullen wy hier moghen ghetroost werden?

Antwoorde.

Van Christo Jesu alleene. Die ten eersten ons door synē Gheest vernieut end verweckt tot een nieuwigheyt des leuens. Ende ten anderen, al wat in onse wercken noch onreyn ende onvolkomē is, * dat reynicht hy, ende volmaket.

Phil. 3. b. 21.
Joan. 3. a. 2.
1. Joā. 2. c. 9
col. 1. b. 13. 14
1. Cor. 1. a. 8.

Waghe.

Mer syn oock dese weldaden Christi alle menschen nut?

Antwoorde.

Neen sy, mer den gheloouighen alleene; * Want wie daer niet gheloof,

Joan. 3. c. 18.
Mar. 16 c. 16

Van den Ghelooue.

Wie is van nu veroordeelt.

Wraghe.

Wat is dan eē oprechtigh ghelooue?

Antwoorde.

Het is een vast onwanchelbare betrouwen in God, in onsen herten doorden heplighen Gheest verweckt, dat hy ons een ghenadich Vader is, om Christi Jesu syns soons wille alleene.

Wraghe.

Mit wat teekenen werdt dit waerachtich ghelooue vanden valschen onderkent?

Antwoorde.

Ten eersten, d'waerachtich ghelooue, is niet een naeckte historishe kennisse, mer een vast betrouwen. Ten andere, het heeft syn woonste niet in de lippen, mer in onse herten. Ten derden, het aensiet God den Vader ende synē So ne Jesum Christū. Ten lesten, het heeft synen oorsprongk wt den heplighen Gheest, die ons wederbaert, vernieut, ende aller hande Gods salighe vruchten in ons voortbrengt, ende leert ons in alle dinghen de waerheyt nae t'gheopenbaerde woord Gods. So waer dese teekens ghebrekē, daer is gheē ghelooue, mer alleen een opiny oft meyninghe.

Wraghe.

Zynder oock eenighe sekere hooste
stukken

Stucken onses Christelicken gheloofs:

Antwoorde.

Ja'et: welcke in een korte spruete,
(d'welck Symbolū Apostolorum ghe-
naē is) begrepē syn, mit desen woordē:

Ick ghelooue in God den Va-
der almachtigh, Schepper des he-
mels ende der aerden.

Ende in Iesum Christum synen
eenighen Sone onsen Heere.

Die ontfanghen is vanden hey-
lighen Gheest, gheboren van der
maeght Maria.

Gheleden onder Pontio Pila-
to, ghecruyst, ghestoruen, ende be-
grauen, is neder ghedaelt ter hel-
len. Ten derden daghe is hy we-
derom opgestaen van den doo-
den. Is ten hemel opgheclommē,
liet ter rechter hand Gods des Va-
ders almachtigh, vā waer hy kom-
men sal te oordeelen de leuenden
end de dooden.

Ick ghelooue in den heylighen

B v.

Gheest.

Gheest. De heylighe Christelic-
ke Ghemeynte. De ghemeenschap
der heylighē. De vergiffenisse der
sonden. De verrysenisse des vlee-
ches. Ende dat ewigh leuē, Amē.

Wraghe.

Hoe werdt dit Symbolum ghedept?

Antwoorde.

In dize sonderlicke stucken. D'eerste
is van God den Vader, d'ander van dē
Sone, ende t' derde van den heylighen
Gheest.

Wraghe.

Wat verstaestu mit den woorden,
die van den Vader gheseyt syn?

Antwoorde.

Gen. I. 2. 16
ende 17 n. 1. 2

Dat is, Ick ghelooue, dat die ewi-
ghe God, myn God end Vader is, die
daer is schepper, onderhouder, end re-
geerder des hemels, end der aerde, end
alles watter in is. In welckē alleene ick
gants myn betrouwen stelle, versekert
synde dat hy myn helpē magh, ende oock
wilt, aenghesien dat hy almaghtigh is,
ende daertoe myn Vader.

Wraghe.

Wat is, Ick ghelooue in Iesum Chri-
stum, synē eenighē Sone, onsen Heere?

Antwoorde.

Dat

Wat is, *ick stelle myn gants betrouwen oock inden Sone Gods, als in dē Vader, *ghemerckt dat harer beyder eere euen ghelyck sy: 7 door den welcken ick eenen vryen toeganck hebbe tot den Vader.

Joan. 14. 21.
Joan. 5. d. 23.
1 Peh. 2. d. 18.
ende. 3. c. 12.

Vraghe.

Waerom is hy Iesus, dat is, Saligh maker ghenaemt?

Mat. 1. d. 21.
Luc. 2. b. 11.

Antwoorde.

Om dat hy syn volck saligh maect van huere sondē, ende datter in gheenē anderē eenighe saligheyt ghelegghen is.

Mat. 1. d. 21.
Act. 4. b. 12.

Vraghe.

Waerom is hy Christus, dat is, de Gesalsde gheheeten?

Antwoorde.

Om dat hy eē eenigh, ewigh, end op perste Koningh, Priester ende Leeraer synder Ghemeynten is: door wiens ordinancien, offerhande, ende leeringh alleene, sy gheregeert, gherepnyght end gheleert moet wesen, nae t' ghetuyghen der gantser Schrift.

Vraghe.

Waerom is hy een eenigh Sone ghenaemt?

Antwoorde.

Om dat hy alleen vander ewigheyt aen, wten Vader ghebozē is, 7 de wtghe

Mich. 5. a. 2.
Apo. 1. a. 5.
7 Heb. 1. a. 3.

Druckte

D'Artyckels

Phl. 2. 8. 6 druckte beelde syns wesens, *hem ghe
1. Jo. 5. 13 lyck wesende, 7 ende by dien eerweerdigh
1. Jo. 5. 13 euen als de Vader, *ouermits dat hy is mit den Vader, warachtich God
Rom. 9. 6. 2. end d'ewigh leuen, *bouē al God wesende, in der ewigheyt ghebenedyt.
 Amen.

Wraghe.

Zyn wy oock niet Gods kinders?

Antwoorde.

Rom. 8. 15 Ja wy trouwen, *mer alleen doo;
Gala. 4. 6. aenneminge, ende niet wt natuerē: mer
Eph. 1. 6. 11 hy is der natuerlicke, warachtighe, end
Rom. 8. 3. eenighe ghebozen Gods Sone.
Joan. 1. 14
end 3. c. 18.

Wraghe.

1. Cor. 8. 6 Waerom is hy onse heere gheheetē?

Antwoorde.

Heb. 2. 14 Ten eersten, om dat hy ons doo; syn
 15. macht ende goetheyt vā allē onse vanden,
1. Cor. 6. 19 Sonds, *Sathan, dood ende helle
 20. end 7. verlost heeft. Ten anderen om dat wy
 29. hem als onsen heere alle ghehoorsaemheyt
 schuldigh syn.

Wraghe.

Hoe heeft hy dese verlossinghe ghe-
 wraacht?

Antwoorde.

Dit werdt in de nauolghende artik-
 len gheleert.

Wraghe.

Wat

Wat beduyt dan, dat Iesus is gheseyt
ontfanghen te wesen, van den heylighē
Gheest?

Gala. 4. 4.
Psal. 2. 8. 1.
Heb. 2. 14.
Joan. 1. 14.

Antwoorde.

Dat hy God bliuende, in de volheyt
der tyden, de ghedaente eens knechts
ontfanghen heeft, mensche, synen broe-
deren ouer al ghelyck, gheworden: dat
is, dat hy der kinderē vleesch end bloed,
in de selue wyse mit hen, wt de maeghe
Maria deelachtich is gheworden, son-
der eenighe sonde nochtans. Want dit
is gheschiet byten het toedoen des
mans, *alleene dooz het omschaduren
des heylighen Gheests.

Mat. 1. c. 18
Luc. 1. d. 35.

Waghe.

Wat troost hebben wy hier wt?

Antwoorde.

Ten eerstē, dat onse natuere: die dooz
de sonde verōreynight is, dooz syn heyl-
ighe ontfanginghe suuer ende reyn
gheacht is. Ten anderen, dat hy onse ee-
nighe warachtighe Middelaer sy: als
die niet alleenlick eender, mer beyder
natueren, namelick der Godlicker en
de menschelicker, deelachtigh sy.

Psal. 51. 8. 7

1. Tim. 2. b. 5
Gala. 3. c. 19.

Waghe.

Waerom is hy meer in der Schrift
gheseyt, vā Maria, dan dooz Mariam
ghebozen te wesen?

Ant.

D' Arttyckels

Antwoorde.

Mat. 1. Op datter gheen twyffel soude wesen, dat hy syn vleesch wt Maria ghenomen hadde, na den gheslachtenregister van Mattheo beschreuen. Sy den welcken hy, eē sonc Marie, * de vucht haers lichaems, † de bloeme der wortelen Jesse, het * saed der vrouwe, end de Sone Davids, end des menschē, in de Schrift ghenaeamt werdt.

Wraghe.

Joan. 1 b. 14 Waerom heeft hem de Sone Gods hier toe vernedert, dat hy vleesch, dat is, mensche gheworden is?

Antwoorde.

Hebr. 2. d. 14 Op dat hy na der ontwyffelachtighe leere Pauli, ouer al versocht moghte **ende. 4. d. 15** werden, ende steruen soude, ende dooden dood te niet doen den ghenen die daer gheweld des doods hadde, namelijk den dupel.

Wraghe.

Wat houden de nauolghende Arttyckels inne, vande cruycinghe, dood, begravinghe ende nederdalinghe Christi.

Antwoorde.

1. Cor. 15. 83 Sy legghen wt, wat Christus in syn menschelike natuere * voor ons gheleden heeft: te weten, alderhande eilendigheden, die * alderschandelickste dood des cruy-

erupte, de begrauninghe syns lichaems,
 die daer der anderen menschen begra-
 uinghe gelyck was: so dat syn siele van
 dē lichame, d'welck in't graf lagh, in der
 waerheyt verscheyden, *in het paradys **Luc. 23. 43**
 was. Mit korte woorden, hy heeft den
 thoonen Gods, om de sonde des men-
 schelickē gheslachte, die hy op hem ghe-
 nome hadde, wterlick gheuoelt, sonder
 lick doe hy aen't crupce sprack: **Myn** **Mat. 27. 46**
God, myn God, waerom heeffstu my **Psal. 22. 1.**
verlaten? **Wraghe.**

Wat werdt ons hier wt gheleert?

Antwoorde.

*Dat ons nu God de Vader versoent
 is door Christus, ende om Christus wil- **Ro. 16. 24**
 le, *welcke voor onse ouertredinghen **Isaie. 53. 5**
 ghewond is, ende is in twee ghewe-
 uen voor onse boosheyden, want de
 straffe onses vzedes is hem op ghelept,
 ende door syn flachvleckē syn wy ghe-
 nesen. Hy dē welckē wy oock om syns
 naems willen, *alle schande ende crup- **Hebr. 13. c. 13**
 te gheerne draghen sullen: 7 end ons **1. Pet. 2. d. 11**
 seluen den broederen te goede laten ko- **Eph. 5. c. 20**
 men: end ons van sonden, daer voor hy **1. Jo. 3. c. 16**
 ghestoruen is, neerstelick wachten. **Rom. 6. b. 12**

Wraghe.

Wat leeren wy wt der verrysenisse
Christi?

Anto

Antwoorde.

Rom. 14. c. 11
 1. Joā. 2. c. 19
 mid. 10 d. 18

Albereerst, *dat hy is de ouertwinner
 aller onser vpandē, 7 na dat hy hem sel-
 uen van den dood heeft konnen op ver-
 werken, *Ten anderen, dat wy oock in
 onse lichamen dooz hem verripsen sullē.
 7 Ten lesten, dat wy na eē nieuwigheyt
 des leuens staen sullen.

Wraghe.

Wat is, hy is in de hemels gheklom-
 men?

Antwoorde.

Mat. 1. c. 16.
 7 Act. 1. b. 9.
 ende. 3. d. 12.
 Heb. 7 d. 26
 *1. Joā. 2. a. 1
 Rom. 3. d. 25
 ende. 8. f. 34.
 7 Joā. 14. a. 2
 ende 17 d. 24
 *Joē. 5 d. 24
 Apo. 14. c. 13
 7 Col. 3. a. 1.
 Phil. 3. d. 20
 Rom. 6. a. 4

Dat is, Jesus Christus, in dat eenigh
 lichaem onses vleeschs, *dat hy wt Ma-
 ria ghenomen heeft, is nerghens in de
 werelt, 7 mer bouen de wolcken in den
 hemel, *daer hy onse Woospreker ende
 Middelaer is by den Vader, 7 Hy den
 welcken ons dooz hem een plaetse be-
 repd is, *tot de welcke wy steruende he-
 nen varen, 7 Daerom behoore wy hier
 leuende, hemelsche ende niet eerdche
 dinghen te soecken ende te aendincken.

Wraghe.

2. Th. 3. d. 22
 Heb. 1. d. 13
 ende. 10. c. 13

Wat is de rechte hand des Vaders,
 aen welcke Christus is sittende?

Antwoorde.

Dese dinghen werden menschelicker
 wyse ghesprokē. Want de Vader heeft
 gheen rechte hand, noch de Sone eenen
 stoel, mer dooz dese spruecke werde wt-
 ghedruckt

ghedruckt de eere end Maieſteyt Chriſti, die hy nu heeft inden Hemel, vocht in ſyn menſchelike natuere: te weten, dat hy is *werckende end regerende al le dinghē mit den Vader, op dat hy mit hem gheert ende *aengheroepen werde: niet teghenſtaēde, dat hy hier leuēde in deſe wereld veracht was, ende noch daghelicks veracht werdt.

Phl. 2. b. 13.

1. Coz. 1. 4. 2.

Waghe.

Wat leeren wy hierin, dat hy gheſeyt is te komen om te richten de leuenden end de dooden?

Antwoorde.

Dat de Koningk der koninghē Chriſtus, niet ewelick lyden ſal, dat de god ſalighen van den godloosen altwegh ſullen verdrukt weſen. Mer dat hy eens, als men daer op minſt dencken ſal, in ſyn lichaē wten hemel komen ſal, baer blyckelick voor de gātsche wereld, niet om leedſchap te prediken, * mer om te richten, ſo wel de ghene die van den beghinne der wereld gheſtozen, als die alſdan leuende beuonden ſullen werdē: ewelick ſalichmakēde de Godſalighē, ende verdoemende de boosen.

Apoc. 1. b. 7.

Luc. 17. c. 24

Act. 1. b. 11.

1. mat. 13. f. 31

ende 24. c. 37.

ende 25. c. 3. 8

Ro. 14. b. 10.

2. Coz. 5 b. 10

1. the. 4. d. 16

Waghe.

Wat is, Ick ghelooue inden heylighen Gheest?

¶

Ant.

Antwoorde.

Mat. 3. d. 16
17. ende 18. d
19.

Mat. 28 d 19

1. cor. 12 b 18

Act. 13. a. 24

ende. 20 f. 28

Joā. 14 d 26

ende 16. b. 13

1. ioā. 3. d. 24

* Joā. 3. a. 5.

Joā. 16 c. 20

Rom. 8. a. 24

Eph. 2.

† Joā. 15 b 8

* Joā. 16 a 8

† Gal. 5. c 17

Dat is, * Ick bekenne hem te wesen eenen persoon vander Vader ende den Sone verscheyden, end nochtans een God mit hen beyden. * Ten eerste, ouer mits dat wy in synen name, so wel als in des Vaders ende des Soons name ghedoopt werden. * Ten anderē, dat hy een oorsprongk ende verdeelder aller gauen is na synen wille. * Ten derden, dat hy de dienaers gheeft tot de Ghemeynte, † welcke hy leydt in alle waerheyt. * Ten vierden, dat hy de Godsalighen herbaert ende vernieut, troost, ende in de hope der saligheyt verstercke. † Christi sum na syn woord in alle syn instellingen vereert: * de wereld van sonde, ghe rechtigheyt, ende oordeel straft: den vlesche in den † Godsalighen wederstaet: in welcken hy heylighe vruchten voortbringt. **Waghe.**

Wat is, Ick ghelooue de heylighe Christelicke Ghemeynte?

Antwoorde.

Mat. 16 c 18
ende. 28 d 19

Joā. 3 d. 29.

† Eph. 1 d 22

Col. 1. c. 18.

Eph. 5. c. 23

* mat. 16. c 18

Dat is, Ick ghelooue dat Christus in dese wereld syn Ghemeynte heeft de gantse wereld ouer ghesloopt. Welcker hy * vuydegoō † hoofd* beschermmer, en de heylighmaker sy. Van welcker Ghemeynte ick my ghelooue een lidmact te we-

te wesen.

Wraghe.

Quermits datter daer veel bebroghē werden dooz den tytel der kercken oft Ghemeynte, seg doch dooz wat teekenen dat ick de warachtighe Ghemeynte van de valsche onderkennē sal, op dat ick wete van welke ick my afscheyden, end tot de welke ick my beghueen sal.

Antwoorde.

Daer syn twee wtwendighe warachtighe teekē der wtwendigher kerckē, * Namelick de trouwe predicacy des woords, ende de rechtsinnighe oeffeninghe der Sacramenten, na der instellinghe Christi: tot welken oock behoort het neerstigh ghebruyck der Christelic ker straffen, end tot sulcker Ghemeynten behooren sīck alle Christenē mit een open belydinghe toe te voeghen, waer sy dock syn.

Mat. 18. 19
Eph. 5. 26

Luc. 9. 26.
ende 12. 9.
Heb. 10. 25

Wraghe.

Mer is't oock ghenoeghsaem om ez leuende lidemaet der Ghemeynte Christi te wesen, datmē onder sodanighe wtwedige warachtighe Ghemeynte staet.

Antwoorde.

Neen't voorwaer. Want daertoe is noch van noode te hebben * den inwendighen aenblas des heylighē Gheestes. Die daer het ghelooue end liefde in de

1. Ioh. 5. 6.
Rom. 8. 16

E ii.

warach.

Mat. 13. v. 26
Luc. 3. v. 17.

warachtighe lidmaten Christi verweert
ende ontfleect. Alle die hier sonder syn,
syn kaf *end d'auick onder t'hozen, die
t'haren tyde (t'en sy dat sy sich bekeert)
verbrandt sullen werden.

¶ Van de wtwendighe teekenen der Ghemeynte : namelick,
het Woord, end de Sacramenten.

Wraghe.

Mer ouermidts dat in de wtwendighe teekenen der Ghemeynte veel ghelegghen is, wil doch my van de selue bree der antwoorden : ende inden eersten, waerin het woord ghelegghen is?

Antwoorde.

In de Wet end d'Euangelium.

Wraghe.

Wat is de Wet?

Antwoorde.

Psal. 119. v. 8 Het is eē verklaringe der Godlicker Maesteyt ende willen, volcommelick leerende, wat men doen of laten sal, ver
Rom. 3. v. 10 vordelende alle de ghene diese eenigh
Leu. 26. v. 15 sins ouertreden.

Wraghe.

Hoe werdt de Wet ten rechten in de Ghemeynte ghepredickt?

Antwoorde.

Ten eersten, * als de Godsaligheyt ghedreuen werdt, end de dreyghemen ten mit een stranghe straffinghe der sonden vooz ooghen ghestelt werden. * **Tē** 2. Tim. 4. 2
 anderen, als alle menschen gheleert werden dat sy onder de sonde beslotten syn. Rom. 11 b. 32
 * Ten lesten, als de ouertreders ernstlick tot beteringhe in alle manieren vermaent werden. Gala. 3. c. 22
2. Tim. 4. 2

Wraghe.

Wat is d'Euangelium?

Antwoorde.

Het is een seker vercondinghe der ver gheuinghe der sonden, * alleenlick in den name Jesu Christi onses eenighen Middelaers: * die daer is ghebozen wt den zaden Davids, wt den vaderen wese- Luc. 22. b. 19
 sende na den vleesche, end warachtigh Act. 4. b. 10
 God in allen gheseghet in ewigheyt. 2. Ti. 2. b. 5.
* Rom. 1. a. 3.
ende. 9. b. 5.
1. Ioan. 5. d
20.

Wraghe.

Magh'er gheen ander Euangelium wesen?

Antwoorde.

Neen't: Want dese leeringhe, is het ewigh, warachtigh, ende eenigh Euangelium, * end de grond aller Apostelen end Propheten. Ephes. 2. d. 20
 Daer kan gheen ander fondament ghelept, noch ghepredickt werdē. Want wie daer een ander 1. cor. 3. c. 11
 predickt, als waert schoon een Enghel Galat. 1. b. 8,

¶ iii,

wt

tot den hemel, die so veruloeckt.

Wraghe.

Is het dan een valsche vergaderinghe, in welcke Christo benomen werde volkomen verghiffenisse der sonden, of daer syn Godlike oft menschelike nature gheschent oft verloochent werde?

Antwoorde.

Est. 7. c. 14.
ende 9. a. 5.
ende. 11 a. 1. 2
Iere. 23. a. 5
Rom. 1. a. 3.
vnd. 9. b. 5.
Hebr. 1. b. 3.
ende 1. d. 14.

Ja'et sonder eenigh twyfel, t'en so dat wy den grond der heyligher Propheetē end Apostelen verwerpen willen, die al dit eendraghtelick vā Christo Jესu gheleert hebben.

Wraghe.

Wat is een Sacrament?

Antwoorde.

Mat. 26 c 26
Mat. 24 c 22

Het is een heylighe offeninghe der Ghemeynten, van Christo inghesielt, ghelegghen in een inwendigh mysterp of verborghenheyt, ende sekere wtwendighe ceremonien: doo; welcke de ghe-loouighe *in de gheschēckte vergheuinghe der sonden doo; Jესum Christum, beseghelt, ende *haers diensts tot God ende haren naesten vermaent werden.

1. cor. 10 d 16

1. cor. 11 d 20

Wraghe.

Wat is de verborghenheyt der Sacramenten: Antwoorde.

Het is de ghemeynschap des lichaēs end bloeds Christi: dat is een deelachtigheyt aller weldaden die ons Christus in

spu

ſen ghebroken lichaem end wtgheſtorſde
bloed verdient heeft,

Wraghe.

Wat is het wtweëdigh dingk in dē Sa
cramenten? Antwoorde.

Het is een ſekere ceremonie, door het
woord Gods ingheſtelt, de welcke in
de ooghen ende ſinnen vallende: de ghe-
loouighe, ſo verre als in hen is, * leydt 1. cor. 10 d. 16.
tot de inwendighe verborghenheyt.

Wraghe.

Waer toe ſpy de Sacramentē inghe-
ſtelt? Antwoorde.

Meest om twee oorzaken. Ten eer-
ſten, op dat ſy Gods ghenade den ghe-
loouighen beſeghelen. Ten anderen,
dat ſy de ſelue haers dienſts vermanen,

Wraghe.

Overmits dat daer dobbel ghebruyck
der Sacramenten is, te weten, der beſe-
ghelinghe, ende der vermaninghe: ſeg
doch, welck het weerdighſte end meeſte
van beyde ſy? Antwoorde.

T'ghebruyck der beſeghelinghe: Wāt
daerwt ſo is het ander ſpruytende. End
de Sacramentē, door t'ghebod Gods,
werden den ſommighen wtghedeylet, in
de welcke t'ghebruyck der vermanin-
ghe, om der aenghebozen kranckheyt
willen, gheen plaetſe hebben kan. Alſo

¶ liii.

was

Van de Sacramenten.

was de besnydenisse in het Oude testamēt * wtghedept den kinderen: die noch niet verstonden, wat dat de besnydenisse des herten was.

Vraghe.

Gen. 17. b. 12 Welck syn de Sacramentz der Ghemeynten Christi?

Antwoorde.

De Doop, end het Aachtmael des Heeren.

Van den Doop.

Vraghe.

Wat is de Doop?

Antwoorde.

Het is een heylighe instellinghe Christi, door welke syn Ghemeynte, mitten water ghedoopt werdt, in den name des Vaders, end des Soons, end des Heylighe Geestes. * op dat sy in de gheschenckte quytsceldinghe der sonden beseghelt, ende oock haers diensts vermaent werde.

Mat 28 v 19

Mar. 16 c 16

Eph. 5. f. 26

Vraghe.

Col. 2. c. 12.

Titum. 3. b 5

Rom. 6. a. 3.

Hoe luydt de insettinge des Doops?

Antwoorde.

My (spreect Christus) is ghegheue alle gheweld, in den hemel end op erden, Daer om gaet henen leert alle volcken, se doopende in den

dē naē des Vaders, end des Soons **Mat. 28. 19**
 end des heylighē Gheestes, se lee-
 rende bewaren alles wat ick v ghe-
 boden heb.

Item op een ander plaetse.

Gact hen (spreeckt Christus) in
 de gantse wereld, predickt het Euā **Mar. 16. 7. 15**
 geliū aller creature, wie daer ghe-
 looft sal hebben, end ghedoopt sal
 syn, die sal saligh werden. Vwie a-
 uer niet ghelooft sal hebben, die
 sal verdoemt werden.

Wraghe.

Is't oock ghenoegh dat du in dyn
 kinderdom ghedoopt syft?

Antwoorde.

Neen't en trouwen, **M**er ick moet de
 verborghenheden des Doops leeren, **Rom. 6. 2. 1.**
 end ewelick in myn herte prenten. **2. 4.**

* **O**ock de selue in den gantschen han- **Iere. 4. d. 4.**
 del myns leuens wedrucken: anders so
 sal my de Doop niet tot der saligheyt, **Rom. 2. d. 27**
 mer meer tot der verdoemenisse wesen,
 * ghelyck de besnydenisse den ondanck-
 baren Joden gheweest is.

Wraghe.

Wat leerstu dan in dynen Doop aen
 mercken: **E v. An**

Van den Doop.

Antwoorde.

Die groote ende onwesprekelike genade des Vaders te mywaert door Christus, door de welke hy my in myn kindedom, bukten myn verdiensten van sonden repnighende, door t'ghetuyghē des Doops, tot syn kind aenghenomē heeft.

Wraghe.

Wat troost heeststu hierwt?

Antwoorde.

1. pet. 3. d. 21

Dat ick* in myn consciency gherust bin, end versekeret te Gode waert, dat hy my nēmermeer van sich verwerpen wil, so dickmael als ick door eē warachtigh leedschap myner sonden, in het ghe looue Christi Jesu, tot hem om vergiffte wisse kome.

Wraghe.

Wat aenmerckstu meer in dynen doop?

Antwoorde.

Rom, 6. a. 4

Dat ick myn gantse leuen langk neer stigheyt doen moet, om de beelde des doods, begravinghe, ende verrysenisse Christi, in alle myn handelighen tot te druckē, aenghemercket dat Paulus leert dat de ghene die in Christus Jesum ghedoopt syn, in syn dood, begravinghe, en de verrysenisse ghedoopt syn.

Wraghe.

Hor.

Hoe doet ghy dat?

Antwoorde.

Als ick neerstigheyt doe. myn vleesch **Gala. 5. d. 24.**
mit syn lusten ende begheerten te crup **Rom. 13. d. 13.**
cen end te dooden, end den ouden men-
sche te begrauen, op dat ick in een nie-
wigheyt des leuens verryse, ende * mit **Rom. 12. d. 18**
alle menschen vriedelick leue. Dese din-
ghē moet ick altyd neerstelick ouerdē-
ken, mer in sonderheyt als'er yemand
in de Ghemeynte ghedoopt werdt.

Draghe.

Is't oock na den woorde Gods ghe-
woorloeft de onmondighe kinders der
Ghemeynte te doopen?

Antwoorde.

Ja'et. * Want is't dat Christus syn **Ephe. 5. l. 26**
Ghemeynte repnighet mit den waterba-
de in den woorde, * end dat niemand vā **Act. 10. g. 47**
den Doop kan weerē de ghene die den
heylighen Gheest hebben: * end oock **Rom. 4. b. 11.**
niemād den seghel des godlickē bonde
ontreckē kan van den bondghenooten
Gods: * end dat de Doop toekoēt allen **Mat. 28 d. 19**
den ghenen, die een saligmakende ghe-
meynschap hebbē mit God den Vader,
end den Sone, end dē heylighē Gheest:
so moeten de gheloouighe ouders hae-
re kinderkes tot den Doop presenterē,
ende de ghetrouwe dienaers Christi,
bel

Van den Doop.

Mat. 28 v 10 volghende haren dienst, moetense doopen, t'en trooste der ouden, ende der gantscher Ghemeynte.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Mat. 10 v 14 Want de kinderckens syn de sonder-
Mar. 10 v 14 lickste lidmaten der Ghemeynte Chri-
Rom. 8. sti, ende behooren hem toe, ende hebbe
Act. 2. v. 39 daerom den heylighen Gheest, end syn
2. cor. 7. c. 14 oock onder den bond Gods ontropse-
Mat. 28 v 19 lick besloten, ende hebben een salighma-
20. kende ghemeynschap mit den ewighen
end warachtighen God.

Vraghe.

Mar. 16 c 16 Mer daer staet gheschreuen: So wie ghelooft ende ghedoopt werdt, die sal saligh wesen: mer die kinderckens konnen niet ghelooouen, noch Christu mondelick belyden, hoe konnen sy dan ghedoopt werden?

Antwoorde.

Mer aldus soudemen oock moghen vraghen: hoe konnen de kinderckens saligh werden, aenghesien datse niet ghelooouen konnen? So salmen dan wt de voorgaende ghetuyghenissen der Schrif-
Mar. 16. c 16 tueren verslekt syn, dat de Doop hen toekomt.

Vraghe.

Mer

Mer waer toe dienet, datmen van de volwassenen, eerse ghedoopt moghen syn, een ghelooue is eyschende, end een mondelicke belydenisse? Act. 8. 37.
ende 10. 43

Antwoorde.

Om dat de Ghemeynte alleen hier dooz verskert syn kan, datse inden vōd Gods staen, ende lidmaten der Ghemeynte Christi syn. Waer af het Ghelooue in hene een inwendigh, end de belydenisse des monds een wtwendigh ghetuyghenisse is tot der Ghemeynte. Daerom, waert dat de volwassenē, Christum niet recht beleden, oft dat de Ghemeynte seker ware, datse een beuepsde belydinghe dedē, so soudē sy niet ghedoopt werden, ouermits dat de Ghemeynte hier dooz bekennē soude, datse mit Christo ende synen lichaem gheen ghemeynschap hebben. Rom. 10. 9

Vraghe.

Waerom werdt het Ghelooue, end de mondelicke belydinghe niet der ghelyphen van den kinderē der Ghemeynte gheepscht, eer sy ghedoopt werden?

Antwoorde.

Ouermits dat de Ghemeynte van harer saligheyt veel sekerder ghetuygnisse heeft wten woozde Gods, danmē wt de belydinghe der volwassenen hebben Gen. 17. 1. 7.
Act. 2. 41.
1. Cor. 7. 14
Mat. 19 b. 14
Mar. 10 b. 14

Van den Doop.

ben kan. End haer aengheboort & krac-
heyt (dooz welcke sy niet gheloouen,
noch belyden konnē) die werdt hen niet
Mar. 16. 16 toegherekent om Christus wille, * in
welcken sy ghesegent, dat is, heyligh,
gherechtig, reyn, ende geloouigh ghe-
1. Cor. 10. 2. 1 acht werden * niet min dan de volwasse-
ne gheloouighen. Het selue moctmen
gheuoelen van den Doop der volwas-
senen, doouen end sotten der Ghemeyn-
te Christi.

Vraghe.

Mar. 16. 16 Van wien is de plaetse Marci ghe-
sproken?

Antwoorde.

Is't dat sy verstaen is van den vol-
wassenen alleenlick ghesproken te we-
sen, te vergheefs werdt sy teghē den kin-
derdoop voortghebracht, t'en sy datmē
de kinders mit de doouen ende t'on-
rechte wille verdoemen, om des willen
dat sy niet gheloouen.

Vraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Van inden text by Marco volghē,
wie auer niet gheloost sal hebben die sal
verdomt werden.

Vraghe.

Mer soude dese plaetse eenighsins
oock

oock vanden kinderen der Ghemeynten verstaen moghen wesen:

Antwoorde.

Ja sy, als men te weten by de gheloo-
uighen verstaet, die daer metter daed,
oft dooz toerekeninghe vooz ghelooui- Rom. 9. c. 16
ghen gheacht syn in het aëschyn Gods ende. 10. c. 14
ende der Ghemeynte. Mer de onmon- 1. Cor. 7 c. 14
dige kinders der Ghemeynte syn vooz
gheloouighen ghehouden, dooz toere-
keninghe Christi: aenghemerckt dat in
hen is * de gherechtigheyt des geloofs, Rom. 4. b. 13
so wel alle was in den kinderen der Is-
raeliten: so moeten sy dan oock ghe-
doopt werden, so wel als de volwassen
gheloouighen.

Wraghe.

Mer de onmondighe kinders ver-
staen noch begrypē dese genade Gods
t'henwaerts niet.

Antwoorde.

Dat is wel waer. * Mer de onwetē Esa. 53. b. 4
schap die den lidmaten Christi dooz de Gen. 17. b. 13
kranchheyt der natuerē aenhangt, kan
niet belettē dat God syn ghenade in hen
beseghele, als het inde Besnydenisse der
Joodscher kinderkes klaerlick geschied-
de. Ja God verklaert by desen middel
te meer syn ghenade in de Ghemeynte,
ende verweckt by dien alle menschen
tot

Van den Nachtmael
tot meerder danckbaerheyt, als sy de sel
ue ghenade namaels verstaen.

Van den Nachtmale CHRISTI.

Wraghe.

Wat is het Nachtmael des Heeren?

Antwoorde.

mat. 26. c. 26
mar. 14. c. 22
Luc. 22. b. 19
1. cor. 11. c. 23
Het is een heylighe instellinghe Chri
sti, in de welcke hy den Gheloouighen,
door het eten des ghebroken broeds, en
de het drincken des wyns, wedrucht, en
de in hen beseghelt de gheschinkte ver
gheuinghe der sonden, door de verdien
ste syns ghebroken lichaems, ende wt
ghestorten bloeds.

Wraghe.

Hoe luydt de instellinghe Christi van
d' Auondmael?

Antwoorde.

De Heer Iesus in der nacht doe
1. cor. 11. c. 23 hy verradē ward, nam het broed:
Danckte end brack het end seyde:
Neet eett: dit is myn lyf dat voor
v ghebroken werdt: Dit doet tot
myner ghedachtenisse. Desghe
lycken nam hy oock den drickbe
ker na den auondeten, end seyde
dese

dese drinckbeker is het nieuwe Testament in mynen bloede: Dit doet so menighmael als ghy den drincken sullet tot myner ghedachtenisse.

Wraghe.

Waerom heeft Christus syn Nachmael ingheselt, ende heeft ghewilt dat men't onderhouden soude?

Antwoorde.

Op dat de gheloouighen te beter beschermte souden wesen teghen de listen des duyuels: die de selue door d'last der sonden beswaert synde, tot wanhope, oft tot valsche remedien der saligheyt soecht af te leyden.

Wraghe.

Hoe werden de gheloouige door d'oprecht ghebruyck des Nachmaels geholpen?

Antwoorde.

Na datter men een sekere prijs onser verlossinghe is, *namelick de dood Christi, in de welcke hy syn lichaem aen den outaer des cruycen voor ons opghesoffert, end syn bloed voor ons wtghefloet heeft: so heeft hy syn Nachmael tot eenen seghel deser ontroostprekeliicker wel daed ingheselt: Ende op dat wy desen soeten

Ephes. 2. b. 7.
1. Tim. 1. b. 6.
Eph. 3. b. 5.
Joan. 6. f. 21.
Mat. 27 d. 35

Van den Nachmaele

Luc. 22. b. 19
1. Cor. 11. e. 23

soeten smaect ende vrucht syns Nach-
maels te beter souden gheuoelen, end in
onse herten te vaster drucken, * so heeft
hy het eten des ghebroken broods, syn
ghegheuen ende ghebroken lichaem:
ende het drincken des Kelers, syn vergo-
ten bloed ghenaeemt. So dat de gheloo-
uighē de ghedachtenisse des doots Chri-
sti in het Nachmael houdende, so seker
syn in het ghelooue, doo: de werckinge
des heylighen Gheests, dat haer sonde
doo: Christusum vergheuen syn, als sy se-
kerlick het brood daer nutten, end den
kelck des heeren drincken.

Wraghe.

Waer af werden wy in het Nach-
mael meer vermaent:

Antwoorde.

Onses diensts, so wel tot God, als
tot onsen naesten. Ten eersten, dat wy
altyd danckbaer syn tot God voo: so
groote weldaet. Ten anderen, * dat wy
1. Cor. 10. c. 14 ons van alle valsche Godsdiensten af-
2. Cor. 6. d. 17 scheyden. Ten derden, dat wy alle cruy-
cen, om Christi naems willen ghewil-
1. Pe. 2. e. 17 ligh lyden. Ten vierden, * dat wy broe-
derlike liefde sullen tot malcanderen be-
wysen, ende den armen na onse vermo-
Eph. 5. a. 2. ghen mildelick bystaen. Ten lesten, dat
1. Cor. 15. a. 3 wy ons van alle sonde, * voo: de welcke
Rom. 6. a. 2. Chri-

Christus hem seluen in de dood opghed
offert heeft, & neerstelick wachtē sullen.

Waghe.

Sondighen sy oock, die sonder ernst
ghe ouerdenckinge deser dinghen ten
nachtmale wt eender ghewoonte oft
andersins toegaen.

Antwoorde.

Ja sy grouwelick, wie sy oock syn,
want sy syn schuldigh aen den lichaem
end bloede Christi, hen seluē het oordeel
etende ende drinckende, om dat sy het
lichaem Christi niet onderscheyden, dat
is, de weerdigheyt der offerhande des
lichaems Christi niet recht ouerlegghē
en bekenen. Daerom moet een peghe-
lick sick te vozen proeuen.

Waghe.

Waerin is dese proeuinge ghelegen?

Antwoorde.

Aldereerst, in de warachtighe kennis-
schap ende leedschap onser sonden. Ten
anderen, in't ghelooue Jesu Christi,
*dat hy alleen ons door de kracht syns
doods, van der verdoemenisse verlost
heeft. Ten lesten, in het ernst voornemē
eens beteren leuens: *ons wter herten
versoenende mit alle menschen: & quyt-
scheldinghe begheerēde van alle de ghe-
ne die wy misdāē oft vererghert hebbē,

D ii.

*ende

Mat. 18 c. 21 *ende oock vergheuende dē ghenen, die teghē ons eenighsins misdaen hebben.

¶ Van der straffe der sondē, inder Ghemeynte.

Vraghe.

Du seyst te voozen van't ghebruyck der Christelicker straffen, dat dat selue den Sacramenten toeghedaeen moet wesen: so leg my dan wt, wat dat de Christelicke straffe sy?

Antwoorde.

Mat. 18 b 15
1. Cor. 5 b. 4
1. Heb. 3. c. 13

*Het is een heylighe ordinancy Christi in syn Ghemeynte, 7 doo: de welcke een peghelick eenen anderen behoort te vermanen, ende de vermaninghe van eenen anderen ghewillighlick aen te nemen of anders wt de Ghemeynte ghewerpen, ende Satane ouerghелеuert te werden, als een verrott lidt der Ghemeynte.

Vraghe.

Hoe luydt de insettinghe der kerckelicker straffen?

Antwoorde.

Mat. 18 b 15 Sondight (spreeckt Christus) dyn broeder aen dy, so ga hē end straf hem tusschem dy end hem alleene: hoort hy dy, so heefstu dyn
nen

nen broeder ghewonnē : hoort hy
 auer dy niet, so neem tot dy noch
 eenen of twee, op dat alle woord
 besta in tweeer ofdryer tuyghen
 monde. Gheeft hy auer hen gheen
 ghehoor, so seg het der Gemeyn-
 te: Gheeft hy auer der Ghemeyn-
 te gheen ghehoor, so sy hy dy als
 een heyden end tollenaer. Amen
 ick seg v, alles wat ghy op ærden
 binden sult, sal in den hemel ghe-
 bonden syn: end alles wat ghy op
 ærden ontbinden sult, sal in den he-
 mel ontbonden syn.

Wraghe.

**Wien behoortmen op dese wyse wt
 der Ghemeynte te werpen?**

Antwoorde.

Alle de ghene, wie sy oock syn, die in
 haer sonden blyuē willen, ende de neer- 1. Cor. 5. b. 4:
 stighe vermaninghen der Ghemeynte Mat. 18. b. 15
 hardneckelick verachten.

Wraghe.

**Wat salmen van sulcke wtgheworpe
 nen gheuoelen?**

Antwoorde.

D iii.

Ant:

Dat sy den dupuel syn ouergeleuert,
1. Cor. 5. b. 4 end haer sonden sekerlick inden hemel
Mat. 18 c. 18 ghebonden syn, tot dat sy bekeert wer-
 den. Ende daerom sal een yeghelick
1. the. 3. d. 14 Christen haer gheselschap, alsder hey-
 denen end Tollenarē schuwē: t'en wae-
 re dat hy meynde wat goets by hē doo;
 syn vermaninghen te doene.

Waghe.

Waerom heeft Christus so stranghe
 eē straffe in syn Ghemeynte inghestelt,
 end de Apostels de selue so neerstelick
 onderhouden?

Antwoorde.

Niet sonder groote ende nootsakelicke
Act. 5. a. 5 oorsaken. Ten eersten, op dat alle God-
 saligheyt neerstelick in de Ghemeynte
 onderhoudē werde. Ten anderē, op dat
 de name Gods niet qualick berucht
1. Cor. 5. a. 5 werde. Ten derde, *op dat die daer ghe
2. Cor. 2. b. 6 sondicht heeft, tot leedwesen gheleydt
 werde, op dat syne gheest inden dagh
 des Heeren saligh werde. Ten vierden,
 op dat niemand doo; toelatinghe der
 sonden hem seluen end andere doo; syn
1. cor. 11. g. 31 exempel verderue. Ten lesten, *op dat
 de gantse Ghemeynte, als sy haer seluē
 niet wilt oordeelen, doo; het rechte oor-
 deel Gods, mit tyzantschap oft valsche
 leeringhen, niet verstroyt, verdozen
 oft

oft wtgheroeyt werde. **G**helyck dat
God t'allen tyden hierom syn **G**he-
 meynte grouwelick ghestraf heeft, end
 oock straffen sal, als hy noch daghe-
 licks doet.

Vraghe.

Moet dan het quaed in de **G**hemeyn- **Mat. 13. d. 16**
 te **C**hristi also ghestraf wesen, sonder
 dat selue tot den dagh des ooghs te la-
 ten opgroeeyen?

Antwoorde.

Doorwaer de sonden die baerblycke-
 lick gheschiet oft bekend syn, moeten
 door de dienaers des woords ende des
 sweerds ghestraf wesen. **W**ant **G**od **1. cor. 12. d. 28**
 heeft de regimenten ende maghten in
 syn ghemeynte niet te vergheefs inghe-
 stelt.

Vraghe.

Waerom dan heeft **C**hristus verbo- **Mat. 13. d. 26**
 de, dat oncruyt oft drauick wt te trecke?

Antwoorde.

Onder den name des drauicks so wer-
 den ons niet de wolsuen, vossen oft boo-
 se dierē, die dē wyngaerd afweyden be-
 teeckēt, mer de **h**ypocritē end beueyns-
 de menschen: welcke als sy onder end
 mit de **G**odsalighen op groeyen, en-
 de gheen beroerte mit openbare boos-
 heyt in de **G**hemeynte maken, so moe-
 ten sy tot den daghe des **H**eerē gheledē

D iiii.

wesen,

Van der Christe.

wesen, ghelyck dat de drauick, om de
ghelyckemisse die hy metten korp heeft,
tot den oogst gheleden werdt.

Vraghe.

Hoe sullen de dienaers des woords
het quaed weeren ende straffen?

Antwoorde.

2. Tim. 2. 14. 4.
1. Cor. 5. 12. 4.
5.

* Dooz de tydelicke ende ontyde-
licke predicacy des woords, end oock
dooz de wtwerpinghe van der Ghe-
meynte, mit der maght Christi des Hee-
ren, volghende syn leeringhe ende het
exempel der Apostelen.

Mat. 18. 17

Vraghe.

Wat quaed sal doch de Guechept
straffen?

Antwoorde.

Al het ghene daer dooz dat de Ghe-
meynte oft de ghemeyne weluaert be-
roet werdt: * Want hy is een dienaer
Gods, ende een bewaerder der Godlic-
ker Wet, na synē dienst. Daerom moet
hy de Guechept vreesen, die daer quaed
doet.

Rom. 13. 4

Vraghe.

Op wat wyse moet de Guechept het
quaed straffen?

Antwoorde.

Op de selue die hy van den Heere ont-
fanghen heeft, namelick dooz t' sweerd
dat is, dooz lichamelicke straffinghen,
end

Rom. 13. 4

end de dood selue, wen het nood ware:
want hy draeght het sweerd niet te ver-
gheefs. **Wraghe.**

Mer sondicht hy niet aldus teghen
de liefde?

Antwoorde.

Neen. Want hy volght hierinne d'or-
dinancy Gods, die de liefde selue is.
End de oorden der liefden is, datmen
meer acht sal hebben op het gantse lich-
aem, dan op sommighe verrotte lidema-
ten. **Wraghe.**

Wagh dan een Christen d'officy der
Guerheyt bedienen?

Antwoorde.

*Ja hy: End is't oock schuldigh te be-
dienen, so hy oordentlick ende behoor-
lick daer toe beropen werdt, want het
is een ordinancy Gods, ter stichtinghe
der Ghemeynte grootelick dienende.
Daerom Christus end de Apostels heb-
ben de Guerheyt in haren dienst ghela-
ten, oock na datse gheloouigh ghewor-
den syn: *ende men moet voor de selue
een ghemeyn ghebed doen, op dat wy
een stille ende gherust leuen leyden mo-
ghen, mit aller Godsaligheyt ende eer-
baerheyt. **Wraghe.**

Ma dat nu van den wtwendighen teec-
kenen der kercken ghenoechly gheseyt

Op

is,

1. cor. 7. d. 10.
1. Pet. 2. c. 13
1. Ro. 13. a. 2.

mar. 15. d. 43.
Mar. 8. b. 6.

Act. 10. c. 34
end. 13. b. 12.
2. Tim. 2. a. 3

D'Artikels

Is, seg doch, wat dat de nauwelghende Artikel, van der Gemeynschap der Heylighen, bediet?

Antwoorde.

Gal. 3. b. 8. Dat is, Ick ghelooue ende bekenne,
Col. 3. b. 11. dat alle de Heylighē ende ghelouighē,
Gal. 5. a. 6. alle weldaden Christi, onder sich ghemeyn hebbē *sonder eenigh aensien der persoonē, want wy syn alle in hem een. Waer wt oock een ghemeynschap der diensten onderlinghe is spruytende?

Wraghe.

Wat is, Ick ghelooue de verghiffnisse der sonden?

Antwoorde.

Mat. 5 f 26. 27 Dat is, Ick bekenne dit voordeel oft pzeuilegij te wesen der Gemeynte Christi, waer as ick een lidmaet bin, *dat alle leuende lidmaten der seluer, een seker end volmaeckte quytsheldinge der sonden hebben, om Christi wille, *hoewel dat in haer vleesch gheen goed woont. Mer ouer alle ander menschē die gheē Ioh. 3 c 18. 19 leuende lidmaten Christi syn, *blyst de grāschap Gods, ouermits dat sy meer de duysterheyt dan het licht beminnen, end niet gheloouen in den eenighen So ne Gods, Wraghe.

Wat is, Ick ghelooue de verrijsenisse des vleeschs?

Ant.

Antwoorde.

Wat is, Ick ghelooue dat alle menschen, hoe seer sy oock tot puluer ghekommen syn, * ten wtersten daghe in haer eyghen lichamen verripsen sullen tot eē ontsterffelickheyt: als wy dat gheloouē in Christo gheschiet te wesen. * Mer de lichamen der ghener die dan noch leuē, sullen haestelick verandert werden, ende de onsterffelickheyt aen nemē. Daerom belyde ick, dat sy & mit den Sadduceen grouwelick dwalen, ende niet bekennen de Schryftuere end de maght Gods, so vele als' er wt haer blind veruult de verripsenisse onses vleeschs verloochen.

Wraghe.

Wat is, Ick ghelooue dat ewigh leuen.

Antwoorde.

Dat is, Ick ghelooue dat allen Godsalighen na dit * leuen van end by God bereyd is een ander leuen, & d'welck ewigh is: * In d'welcke de sielē der Godsalighē syn, van datse van hier verscheden: & de welcke wederom mit haer eyghen lichamen in eenen oogheblick ver eenicht synde, * sullen ewelick by den Heere wesen.

Wraghe.

Wat salmen dan van den sielen der godloosen gheuolen?

Antwoorde.

Dat

Joā. 5. c. 38.

1. cor. 15. g. 92

Ezech. 37. c. 10

Phil. 3. d. 21.

1. thes. 4. d. 15

27.

1. cor. 15. g. 51

1. mat. 22. c. 29

Mat. 25. c. 34.

1. Joā. 5. d. 24

Philip. 1. d. 10

* Apoc. 6. c. 9.

Lk. 16. c. 22.

1. cor. 15. g. 52

1. thes. 4. d. 17

Luc. 16. 1. 24

Dat sy oock der ghelycken van hier
verscheydende, van stonden aen in het
helsche lyden komen: de welcke oock
mit haer lichamen wederom sullen ver-
eenicht werde, *op dat sy mit den duy-
uel, end synen Enghelen in d'ewigh
vier gheworpen werden.

Mat. 25. b. 41

Joan. 5. e. 29.

Dan. 12. a. 2.

Waghe.

Hoe sullen wy ons draghen om van
der ewighe verdoementisse der godloo-
sen verlost te synen, end het ewigh leuen
te beeruen?

Antwoorde.

Wy moeten onse leuen ende gheloo-
ue neerstelick stellen na de voorsayde
thien Geboden ende Artickelen des
Christelicken gheloofs, mit een ghedue-
righ waken end bidden.

C Van het bidden.

Waghe.

Wat is bidden?

Antwoorde.

Het is, mit een vierighe begeerte des
herten, door de beweginghe des heylighen
Gheestes van God den Vader, na
synen wille, hulpe begheeren, in den na-
me Christi.

Waghe.

Mer wat forme sullen wy volgen
in

in het bidden?

Antwoorde:

Die ons Christus mit dese woorden
gheleert heeft:

Onse Vader, die daer bist in Mat. 6. 9.
dē Hemelē, Gheheylight Luc. 11. 2. 1.
werde dyne name.

Dyn Koningkryck komme,
Dyne wille gheschie op aerden,
als in den Hemel.

Gheef ons huyden onse daghe
licke brood.

End vergheef ons onse schul-
den, als wy vergheuen onsen schul-
denaren.

End leyd ons niet in bekorin-
ghe.

Merverlos ons vandē boosen,
Vvāt dyne is dat Koningkryc
ke, ende die kracht, end die heerlic
heyt in ewigheyt, Amen.

Wraghe.

Wat verstaestu mit desen woorden,
Onse Vader die daer bist in den hemelē?

Antwoorde.

noy

Van het Bidden.

Psal. 50. 6. 15
ro. 8. 26. 27
Luc. 11. b. 9.

Wij werden hier vermaent, *dat wij
God onse nood, mit een vast betrou-
wen moghen end behooren aen te roe-
pen, aenghemerckt dat hy ons helpen
wilt ende vermagh, wt dien dat hy ons
een goed end almaghtigh Vader wesen
sende, 7 in den hemel woont, heerschap-
pende ouer alle dinghen.

Wraghe.

Wat is, Gheheyligh werde dyne na-
me? Antwoorde.

Psal. 86 b 12

De name Gods, is God selue, end
wat hem de Schrift eyghentlick toe-
schryft. *Desen name dan alleen, ende
niet de onsen, begheere wij eerlick ouer
de gansche wereld verheuen ende ghe-
presen te wesen in onse herten, woordē,
end wandelinghen. Ende wederom dat
te niet ghedaen werde, *al het ghene dat
desen eerlicken name Gods verhindert
oft verdonckert.

act. 4 f 29. 30

Wraghe.

Wat is, dyn Koningkrpcke toekom-
me. Antwoorde.

Luc. 11. c. 20
ende 12. d. 31
Col. 1. a. 5. 6
Ro. 14. c. 17.
7 dan. 2 g 44
1. co. 15 g 54

*Het Koningkrpcke Gods is tweeder
hande: dat een is, eē Koningkrpcke der
ghenaden, doo? d'welcke hy hier in ons
doo? synen Gheest na syn woord reg-
neert. 7 Dat ander is een rpcke der glo-
rien, doo? d'welcke hy mit den synen
regneert

regneert in den hemele. Wy aenmerckense beyle in desen onsen ghebede.

Wraghe.

Hoe so?

Antwoorde.

Want wy hierin ten eersten begheeren, dat dooz synē Sheeft wy alle, de gantse wereld ouer, syn woord end wille verstaen, beminnen ende volghen moghē: het rycke des duyuels ende des Antichrists gantselick vernielt sonde.

Ten anderen, dat wy alle verganckelike dinghen deses leuens verachtēde, Col. 3. 2. 22
*na de hemelsche neerstigh staen, ende eyndelick verweruen.

Wraghe.

Wat begheeren wy als wy bidden, dyne wille gheschie op aerden als in den hemel?

Antwoorde.

Ouermits dat onse boose wille ons verhindert, dat wy den naem Gods niet heyligh maken, noch oock tot de veruoorderinge syns rycks ghesint syn: so begheeren wy hier nu van God, dat hy ons een versakinghe onses boosen willen gheue, op dat wy ons altyd synē goeden wille onderwerpē de: *den seluē alleene aenmerckē ende volghen, 7 ghe-lyck de Enghels in den hemel doen.

Rom. 7. 5. 25
Gala. 5. c. 17.
Psal. 51. a. 7.

Luc. 9. c. 23.
7 Heb. 1. b. 7.

Wra-

Van't Bidden.

Vraghe.

Wat is, Sheef ons huyden onse daghelicke brood?

Antwoorde.

Mat. 6. d. 27
Luc. 12. d. 25
Ipsal. 104. b
14. 15.

1. Tim. 6 b. 8

Ghemerckt dat wy so gheschapē syn, dat wy sonder dese wtweëdighe dinghē niet leuen kunnen, ende dat wy die selue in ons niet hebben, * noch oock mit onse sozghfuldigheyt verkrayghen kunnen: so begheeren wy dan 7 hier onder den name des broods, dat ons vait God ghegheuen werde al het ghene, dat hy ons tot den daghelickschen kost ende noodwendighe onderhoudinghe deses leuens bekennt nootfakelick te wesen.

Vraghe.

Wat is datter volght, Ende vergheef ons onse schulden: &c.

Antwoorde.

Mit desen woorden begheeren wy van God quytsceldinghe aller sondē, end betuyghen dat wy onsen naesten al so vergheuen wten herten, als wy begheeren dat ons God vergheue.

Vraghe.

Zyn wy dan schuldigh allen menschen te vergheuen:

Antwoorde.

Mat. 6. b. 15
ende 18. d. 35

Jawp ontwysfelic. T'en sy dat wy ewelick vergaen willen: * Want God ver-

vergheeft onthande, dan die synen naef-
ten wien herten vergheeft. Ende dat
sal ons niet swaer wesen, is't dat wy o-
uerlegghē, hoe lief ons Christus heeft, Ephē. 5. 2. 10
ende hoe veel hy ons daghelicks is ver- Coloss. 3. 6. 13
gheuende. Joan. 15. 6. 18

Waghe.

Wat ghewoenshu dan van de ghene
die eenen anderen veronghelicken?

Antwoorde.

Is't dat sy gheen vergiffnisse haer-
der sonden van God vermeruen, * die Mat. 18 d. 35
veronghelickt synde eenen anderen niet
vergheuen: veel min sullen se die verwer-
uen, die haeren naesten meeret daet of
woorden beschadighen, oft dat mit he-
metliche listē door alderhande oorsake
soecken te doene. So sullen dan wy nie-
mand veronghelickt syn, so sullen wy van
herten vergheuen. Want de vergheuen-
ghe is eē seker ghetuyghnisse in de her-
ten der ghelouighen, dat hen God
ghenadigh wil wesen.

Waghe.

Wat bidden wy, als wy segghen, En
de leyd ons niet in bekoringhe?

Antwoorde.

Ten eersten, Dat ons God bescher-
me van alle bekoringhe, * mit welcke psal. 39 ende 51
ons Mat. 4. 2. 3.

E

ons

2. pe. 2. b. 9 ons Satan door alle oorſake ſoecht tot ſonde te bringhen. Ten anderen, dat hy ons beſcherme in medeſpoed ende te ghenſpoed, op dat wy daer door van hem afvallende, door wanhope ende opgheblaſenheyt in de ſonden niet verſmoozen. Ten leſten, dat hy ons in alle behoudinghe brachtigh make, om die ſelue te wederſtaen, ende ons gheue te worden in alle godſaligheyt,

Vraghe.

Wat is, Mer verlos ons vanden boosen?

Antwoorde.

Mit deſe woorden onſe ghebed beſluptende, begeeren wy van God beſchermt te weſen van al het ghene da onſe ſaligheyt te ver hinderende. End in ſonderheyt * van Satan, die aller boſheden oorſprongh is. Die welke ons allerley ſoeckt te liſten ende verſlinden.

1. pe. 5. 8.

Vraghe.

Wat is, Want dyne is dat Koninkrycke? &c.

Antwoorde.

Daer mit verklare wy, waerom dat wy ellendighe menſchen ſo geote ſaken van God den Vader derren eyſche: namelick, * dat hy alleene zy die aldermagtighſte Koningh aller koninghen: ſonder wiens wille da er niet gheſchien kan:

Psal. 50. 1.

kan: wiens eere het oock aengaet, dat Psal. 134.
 hy ons die hem bidden verhoore.

Waghe.

Wat is, Amen?

Dat is, het gheschiede. * Want het is 1. cor. 14. d. 16.
 als een verskertheyt dat wy onse ghe-
 bed wtē hertē ghesprokē hebbē, end dat
 het verhoort sy van God den Vader,
 om Christi willen. Sy bidden dan
 niet recht, end spraken haren
 Amē beueynselich, die door
 een ander dan door Chri-
 stum, den Vader aen-
 roepen: oft die mit
 de lippen sonder
 verstand of
 herte bid-
 den:
 of oock niet bidden
 na den willē des
 Heeren.

* * *

¶ ii.

Een

Een Christelic- ke vermaninghe tot den Ou- derén, end die in de plaetse der Ouderen syn, van het rechte opbrenghen der kinderen.

De Ouders syn bypde daeghs
seer slap ende traegh in het
godlick opbrenghen haerder
kinderen, de welcke sy groote-
licx verderuē, dooz een vleescheliche lief-
de ende toegheuinghe, welck een ooz-
spronck is aller boosheden, die daghe-
licx d'ouerhand in de wereld hebben:
Daerom hebben wy, Christelicke Ou-
ders, vooz ons ghenomen, mit korte
woorzen uweres ampts te vermanen,
in het recht opbringhē uwer kinderen:
op dat ghy dooz d'erempel der valscher
Christenen niet bedrogghen werdet, die
hen seluen laten duncken datse goede
vaders ende moeders syn, is't dat sy al-
leen haer kinderen van alle vleeschelic-
hedinghen voozsien, niet achtende de

Het is een be-
nel Gods dat
men de kinde-
rechte gods-
salighe opbringhinghe in de
kenisse ende bzeese Gods. Welck noch-
tans hooghelick van God dickmael dē
Oude-

Ouderen ghebodē werdt, alsomen leest **re Godswoord**
Erod. xii. xiii. Deut. iiii. vi. Psal. lxxviii. **leeren sal.**

End Deut. int. xi. cap. Teert, (spreekt
God) de kinders die gheboden, op dat
hy daer af neerstelick spreken, als ghy
u hups syt, ende als ghy op den wegh
synt, als ghy slapen gaet, end als ghy op-
staet. End die heplige Paulus vermaet
oock de Ouders aldus: Doetse op, door
de leeringhe ende straffinghe des hee-
ren. Mer eplacen, dese ghebodē Gods
werden daghelick luttel gheacht, ende
niet veel te herten ghenomen. D'welck
God nochtans niet onghestraft laten
wilt: mer sal ontwyffelick in ewigheyt
verderuen die by dese gheboden Gods
niet stellen willen. Waer af hy eenē spie
ghel tot den eynde der wereld allen Ou-
deren ghestelt heeft, den hooghen Pri-
ester Welc, die so haestelick ende grouwe
lick syn Priesterschap, * ende leuen ver-
lozen heeft, alleē om dat hy syn kinders
niet scherpelick ghenoech ghestraft had
de. Hye sullen sy dan de straffe Gods
ontbliden, die haer kinders inde boos-
heyt, ende onwetenschap Gods sonder
eenighe sorghe, laten opgroeuen? Alle
Ouders dan die de straffe Gods willen
ontuliden, datse neerstigheyt doen, om
haer kinders van soncr in der kennisse

Eph. 6. 4.

Straffe der
Ouderen, die
haer kinders
niet Godlickē
op bier ghen.
1. Sa. 2. 12.
end 4. d. 18.

Het is de kin
derē schadigh
datsen; Chri
stelick opghe
brocht werde

der waerheyt op te brengen: anders
sullen sy niet alleen hen seluē, mer oock
haren kinderen, in siele ende lichaem,
schadigh wesen. Want de aenghebozen
boosheyt der kinderē, wordt, dooz t'ghe
breck der Christelicker opbringhinghe,
gheuoedt end ghesierckt metter tyd so
grootelick, datse alderhande vruchten
der boosheyt is voortbrenghende. Sy
werden, hardneckigh, opgeblasen, lo
ghenaers, dronckaerts, hoeriaghers,
dieuen, verachters des Vaders ende
Moeders, ende aller godlicker dinghē:
Waar dooz het dickmael kompt, dat sy
grootelick van God, oock in dese we
relt, ghesiraft werden: ghelyckmen in
den Prophete Jeremias, * ende inden
exempelen van Sphnes ende Phinees
siē magh: En is't dat sy sicken dooz licha
melicke crupcen niet beteren, so werde
sy ewelick verdomt. Gala. v. Ephe. v.
Die dā syn kinders renighsins lief heeft,
hy salse, in de weggen des almaghtighē
Gods, mit alle nereffigheyt van iongr
opbrengen: end so sal God hem ende
syn kinders seggenen, wāt hy heeft ghe
spoke dat hy vermhertigheyt doet aen
veel dupsenden, die hem lief hebbē, end
syn gheboden houden. Dooz aldus
dauighe christelick opgebrochte kin
ders,

Jerem. 2.

1. Sa. 2. d. 18

Exo. 20. b. 6

bers, werden Vader ende Moeder in
haer ouderdom verbljdt end getroost.

Een wyse sone (spreekt Salomon)
verbljdt synen vader : End dupsent
kinders (seyt Ecclesiasticus) syn niet
te ghelycken by eenen die goet is.

Pro. 10. a. 2.
Eccle. 16. a. 3.

Mer dese verblinde wereld heeft op
dese dinghen gheen acht, de kinders
in siele ende lichaem mit quade seden,
ende slappe onderwysinghe, verder-
uende, so verre als sy tot ryckdom en-
de ere deser wereld kommen mo-
ghen. Mer wat doen doch de kin-

Van het goet
der kinderen.

ders, oft eenighe menschen, met het
goet end ryckdommen als sy het op-
perste goet, te weten: de oprechte
kennisse ende vrees Gods, niet heb-
ben? Waer sonder, de mensche mit
het goet, tot alle boosheyt, gulsigheyt,
hoererie, houerdigheyt, gierigheyt,
ende dier ghelycke veroorzaeckt werdt.

Ja die ongodliche kinders, beghin-
nen ten eynde haer ouders te verach-
ten, ende haer dood, om t'goets wil-
le te begherren. * Ryckdoemen syn

Mat. 13. c. 22

distels: de kennisse Gods, is eene
verborghen schat end kosteliche Beer-
le. Alle die ouders syn dan onuerstan-
digh, ende beminnen haer kinders
niet oprechtelick, die hen distels voor

E iii.

kostel

Eccl. 5. 2. 11
13. 14.

psal. 37. 2. 16

Gen. 18 c. 19
7 Ecl. 38.
* Tob. 4. b. 7
8. ende 13 a 6

kostelicke peerlen vergaderen. * So is
oock ryckdom onseker ende wanckel-
baer, by gheen en seker meester bliuen.
de, mer werdt doo: water, vier, oorlo-
ghe, end veel andere middelē, haestelick
wegh ghenomen; so dat men niet weten
kan, wien't men vergadert: Mer Gods
woord end de waerheyt blyft in ewig-
heyt. Daerō ghy Christeliche ouders,
sult bouen al sozghfuldigh wesen, voor
de rechte, gheestelike end ewighe er-
ue uwer kinderen, te wetē, voor de ken-
nisse ende vreesse Gods. Dese erue voor
uwe kinderen besozghende, vreesst gheē
ghebzeck der tydelicker dinghen, God
sal so veel toe werpen, als hy bekennen
sal, v ende uwen kinderen saligh te we-
sen. De heylighe Prophete David ghe-
tuyghe ons hier af mit dese woordē: Ick
heb den rechtuerdighen niet verlaten
ghesien, noch syn saed brood soecken.
Het is dē Christenē wel gheoorloeft, erf
goed den kinderen achter te laten, so ver-
re sy dat godlick vergaderen, end de
gheestelike erue, te weten de kennisse
Gods, voor al, haren kinderen besoz-
ghen. * gheluyck als Abraham, 7 Eze-
chias * ende Tobias ghedaen hebben.
Welcke godlike mannē, alle ouders
schuldigh syn te volghen, end haer kin-
ders

ders van ioncx aen, in de wegghen des De weerdig-
 heeren te leyden. Sonderlick als men heyt der kinds
 aenmerckt, waer toe dat ons God kin- ren.
 ders gheeft, end hoe weerdigh dat sy in
 syn aenschyn syn. Want God verleent
 se, alleen op dat syne naem daer dooz
 vereert, ende syn rycke vermeerderet son
 de moghen wesen. Hoe sullen dan de
 Christenen sick niet schamen, dat dooz
 haer kinders, het rycke des dupuels, by
 haer schuld, vermeerderen soude? Sulle
 sy dooz haer slappicheyt, van de tempe-
 len des heylighen Gheests, end lede-
 kens Christi, namelick haer kinderen,
 tempels ende lidmaten des dupuels ma-
 ken? Die heydens sullen ons veroor-
 deelen, beteren wy ons niet. Want sy
 hebben so vperigh gheweest, * in haer
 dupuelse Godsdiensden, datse haer
 eyghen kinders tot haer afgoden, dooz
 het vper gheoffert hebben. End sul-
 len de Christenen haer kinderkes Chri-
 sts onsen Salighmaker niet op offeren,
 mit een oprechte godlicke opbrenghin-
 ghe in de kenneisse ende vreesse Gods, son
 derlick na datse te vozen Christo, dooz
 het ghetuyghē des Doops, toebehoore?
 End op dat een yghelick van v, Chri-
 stelicke Ouders, versta, wat de rechte
 middel ende oorden sy, om de kinders

Leu. 18. c. 11.
 ende. 20. a. 24.
 2. Re. 16. a. 2.
 ende 21. a. 6.
 Act. 5. 2. 35

Wat orde men
 in't opbrenghe
 der kinderen
 houden sal,

Vermaninghe

godlick op te brenghē, so wil ick v oock
hier af mit kortē woozden vermanen.

I. Ten eersten, dat ghy te minsten vooz
al den Catechismum selue konnen sult.
Want niemānd kan een ander leeren,
dat hy selue niet kā. Waer in een groot
ghebreck is ouer al.

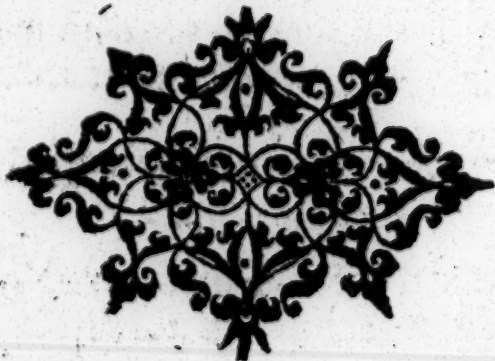
II. Ten anderen, so moet een yeghelick
Vader ende Moeder de kennisse der
waetheyt niet verberghen vooz syn
kinderē, mer de selue t'allen tyden, daer
in, na de mate haers verstands, onder-
wysen, gelyck het hier bouē bewesen is.

III. Ten derden, so moetēse haer kinders,
niet alleen mit woozden, mer oock mit
goede ereimpelē des leuens, in alle plaet-
sen end tyden leeren, op datse dooz qua-
de conuersacp de selue niet ontslichten:

Mat. 18. 6 Want het ware beter, dat yemanden
eenen molensteen aen den hals ghehan-
ghen ware, end in de diepte des Sees
gheworpen, dan dat hy en kleyn kind
soude ontslichten. Mer de kinders wer-
den ontsicht, so dickmael sy ongodlic-
ke wercken der ouderē hoorē oft sien.
Want hoe konnen de kinders begre-
pen, dat dzonckenschap, twist, onre-
nigheyt, afgoderie, ende der ghelycke
quaed syn, so sy haer ouders, in de selue
sonden daghelicks sien leuen.

Ten

Ten lesten, als nu de kinderen wat **IIII.**
 groot werden, datse de ouders niet be-
 quamelick leeren konnen, so sullense
 die by eenen Godlichen man ter schole
 stellen, diese als een Vader in de rechte
 kennisse Gods leeren, vermanen ende
 straffe sal, end in dē Catechismo voor al
 also oeffenen, datse oock opentlick daer
 tot, in de Ghemeynte antwoorden kon-
 nen. Die desen middel der opbringhin-
 ghe syner kinderen neerstelick vol-
 ghen wilt, sal sonder eenigh troys-
 sel inde selue syn blyschap
 hebben, ende de eere
 Gods, sal door se
 totter sichtigin-
 ghe der Ge-
 meynthe
 Christi grootelick ver-
 meerderet werden
 Amen.

Een morghenghebed

in d'opstaen.

O barmhertighe hemelsche vader,
ick dācke dy dat du in deser nacht
so traouwelick voor my ghewaect
heefft: dy biddende dat du my wilst ver
stercken mit dynen heplighen. Gheefte
die my voorraen ghelepte: op dat ick
desen dagh, sampt alle de daghen myns
leuens bestelle tot alle gherechtigheyt
end hepligheyt. End wat ick in handē
neme, dat myn ooghe altyd sie om dyn
ere te verbejden, alle voorspoed myns
handels van dynen seggheninghe ver
wachtende. End op dat ick sulcke ghe
naede van dy vercryghe, wil my (vol
ghende dyn belofte) vergheuen myne
sonden die my hertgrondelick leed syn.
End verlicht my myn herte: op dat ick
(alle wercken der duyternissen afghe
lept hebbende) als een kind des lichts
in een nieuwigheyt des leuens wande
le in aller godsaligheyt, Amen.

Een auondghebed

in t'slapen gaen.

Hemelsche end barmhertighe va
der, na dat het dy ghelieft heeft de
nachte

nacht voor des menschen ruste te schep:
pen, wil my de ghenade doen, dat ick
in deser nacht so ruste, nae dē lichaeme,
dat myn siele (mit dynen liefde beuan-
ghen synde) altyd tot dy opwake, niet
verghetende de groote weldaden die sy
van dy ontfanghē heeft, op dat by dien
myn consciency oock huer gheestelic-
ke ruste hebbe. End op dat het vleysch
dooz te veel slapens, niet verweckt wer-
de tot sonden, wil my bystaen mit dynē
heylighen Gheeste, dat ick teghen alle
listen des duyuels, so nae dē gheeste, als
nae den lichaeme onbeuleckt blyue: op
dat myn slapen gheschie tot dynen heer
licheyt. End om dies willen dat dese
dagh niet voorby is sonder teghen dy
grootelicks ghesondicht te hebben: ghe-
lyckertwys het nu alles bedeckt is mit
duyfternissen, die du sendst op erden:
wil oock ghenadelick bedecken alle my-
ne sonden. op dat ick daer dooz van dy-
nen aēschyn niet veruremt werde: dooz
onsen heere Iesum Christum, Amen.

Een ghebed voor den

eten.

O heere, in wien de volheyt aller din-
ghen is, wil dynen segghen strecken
ouer

Een ghebed voor eten.

Stier ons dyn aarme dienaers end ons heylighen de gauen die wy van dynen mildheyt ontfanghen: op dat wy se soberlick end danckbaerlick, nae dynen goeden wille blyuen end by dien dy bekennen vader end oorsprongh aller goedheyt te wesen, in sonderheyt altyd souckende het gheestelicke brood dyns woordes, daeraf onse sielen ewelick ghespyst werden, door onsen heere Iesum Christum, Amen.

Een dancksegghing

nae den eten.

O Barmhertighe vader wy dancken dy voor alle weldaden die wy tot nu toe van dynen milde hand ontfanghen hebbe, ghehyckert wy oock doen voor dat du ons teghewoordelick heest ghespyst. end in sonderheyt dat du ons herbozen heest in een hope van een beter leuen, welck du ons heest gheopenbaert door dyn heylighe Euangelium, dy biddende dat du niet toelatest dat onse herte ghewortelt sy in dese verganghelicke dinghen. mer dat wy altyd hoogher sien, verwachtende onsen heere Iesum Christum tot dat hy verschynet onser verlossinghe, Amen.

¶ Eynde des Catechismi.

